

MEDYA BAROMETRESİ

TÜRKİYE 2014

**Türkiye'deki medya ortamının
yerelden bir analizi**

Yayımlayan: Friedrich-Ebert-Stiftung Derneği
Türkiye Temsilciliği
Cihannüma Mah. Mehmet Ali Bey Sk. No:12 D:5
34353 Beşiktaş / İstanbul
Tel +90 212 310 82 37
Fax +90 212 258 70 91
www.festr.org
contact@festr.org

Redaksiyon: Eylem Yanardağoğlu, İlke Gökdemir
Sorumlu: Alexander Geiger
Çeviri: Amy Marie Spangler
Tasarım: Berkay Yahya
Baskı: Sena Ofset, İstanbul

© Friedrich-Ebert-Stiftung Derneği Türkiye

Bu yayında ifade bulan görüşler, Friedrich Ebert Derneği'nin görüşleri ile örtüşmek zorunda değildir.

Friedrich-Ebert-Stiftung (FES) yayınları FES'in yazılı onayı olmadan ticari amaçla kullanılamaz.

MEDYA BAROMETRESİ

Türkiye'deki medya ortamının
yerelden bir analizi

TÜRKİYE 2014

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ:	6
ÖZET:	8
1. BÖLÜM:	13
Basın özgürlüğü de dahil olmak üzere ifade özgürlüğü güvence altına alınır ve teşvik edilir.	
2. BÖLÜM:	31
Medya dünyası çeşitlilik, bağımsızlık ve sürdürülebilirlik kavramlarıyla nitelendirilir.	
3. BÖLÜM:	42
Yayın yönetmeliği şeffaf ve bağımsızdır, devlet yayın kuruluşları gerçek birer kamu hizmeti kuruluşu haline dönüşmüştür.	
4. BÖLÜM:	54
Basın ileri düzeyde meslek ilkelerini uygular.	
ÖNERİLER:	67

Giriş

Friedrich Ebert Stiftung (FES) tarafından hayata geçirilen Medya Barometreleri, çeşitli ülkelerdeki ifade ve medya özgürlüğünün durumunu ölçen birer öz-değerlendirme araçlarıdır. Afrika'da 2004'ten, Asya'da 2009'dan ve Avrupa'da 2011'den bu yana hazırlanmaktadır.

Türkiye'deki Medya Barometresi projesi ilk kez Haziran 2014'te gerçekleştirildi. Bağımsız haber muhabirliğine ayrılan alanın azalmasına duyulan endişenin artması, genelde ifade özgürlüğünün, özelde medya özgürlüğünün durumu hakkında bir tartışmayı tetikledi. Uluslararası tasniflerde Türkiye çok hızlı bir düşüş gösteriyordu: Sınır Tanımayan Gazeteciler Basın Özgürlüğü Endeksi'nde Türkiye şu anda 180 ülke arasında 154. sırada yer alıyor ve Freedom House (Özgürlük Evi) son raporunda, Türkiye'yi basını "özgür olmayan" "kısmen özgür" ülkeler arasına alarak derecesini düşürdü. Bu durum, kaygı verici olmanın ötesindedir.

Türkiye Medya Barometresi, ülke içinden yapılan bir analizle uluslararası değerlendirmeleri tamamlamaya çalışmaktadır. Bir uzman grubu toplanarak, Avrupa Birliği belgelerinde şart koşulan, çoğu Türkiye'nin 1949'dan beri üye olduğu Avrupa Konseyi tarafından belirlenmiş standartlara dayanan 41 maddelik bir listeyi görüştü. Ayrıca Türkiye'nin 2003'te geçerliliğini kabul ettiği ve 19. maddesi ifade özgürlüğünü garanti altına alan Kişisel ve Siyasal Haklar Uluslararası Sözleşmesi'ne de başvurdu. Birleşmiş Milletler'in ve Avrupa Birliği'nin standartlarına dayanılarak yapılan bu çalışmanın yaklaşımı, değerlendirmeleri daha büyük bir ilişkilendirmeye vermekte ve sivil toplum gruplarına ve medya aktivistlerine bu raporun sonuçlarını, doğrudan hükümetlerinin uygulayıp kabul ettiği beyanlar karşısında değerlendirme imkânı sağlamaktadır.

Türkiye'deki uzman grubunun, beş üyesi medyadan, beş üyesi ise sivil toplumdan seçilen kişilerle oluşturuldu – böylece ifade ve medya özgürlüğünün durumunun, sadece medya mensubu kişilerce değil ayrıca daha geniş yelpazeden sivil toplum aktivistlerine de değerlendirilmesi sağlandı. Her bir maddenin görüşülmesinin sonunda, panelistler anonim oylarla 1'den 5'e kadar puanlama yaptılar: Ülke maddenin gereklerini yerine getirmiyorsa 1 puan, maddenin tüm gereklerini yerine getiriyorsa 5 puan verilerek, kısmi uyumluluk halinde ise aşağıdaki ölçeğe göre puanlama yapılmıştır:

1	Ülke göstergesi hiçbir yönüyle karşılamıyorsa	
2	Ülke göstergesi çok az yönüyle karşılıyorsa	
3	Ülke göstergesi bazı yönleriyle karşılıyorsa	
4	Ülke göstergesi pek çok yönüyle karşılıyorsa	
5	Ülke göstergesi bütün yönleriyle karşılıyorsa	

Medya Barometresi sadece bir veri toplama uygulaması değil, daha çok siyasi ve sosyal reformlar üstüne yapılan tartışmaları teşvik etme amacı taşıyan, bir araçtır. İki günlük panel oturumunun ardından, önümüzdeki yıllar için bir eylem planı geliştirilmiştir. Başka bir deyişle: Medya Barometresi kendi başına bir sonuç değildir; sadece faydalı bilgi toplamakla kalmaz, Türkiye'de ilerideki medya reform çabalarına ve kampanyalarına destek sağlayacak çok pratik bir araç vazifesi de görür.

Bu raporda yer alan değerlendirmeler sürecin yürütücüsü FES Derneği'nin her zaman ve mutlaka görüşlerini temsil etmemektedir.

Alexander Geiger
Türkiye Yardımcı Temsilcisi
Friedrich-Ebert-Stiftung Derneği

TÜRKİYE MEDYA BAROMETRESİ 2014

Özet

Türkiye, ülkeyi ve halkını pek çok alanda dönüştüren on yıllık hızlı gelişmeleri ve değişimleri yeniden gözden geçirmekte. Bu süreçte başka çatışmalar süregiderken, geçmişten miras kalan uzun süreli anlaşmazlıklarla da mücadele edilmeye çalışıldı ve yeni fikir ayrılıkları ortaya çıktı.

Ekonomi, 2000'lerin başından itibaren istikrarlı, yüksek büyüme oranlarıyla ve -1990'lara nazaran- mütevazı enflasyonla hareketlendi. Özellikle iç kesimlerde kalan ("Anadolu kaplanları" diye anılmaya başlanan) şehirlerde ekonomik patlama yaşandı ve çoğu insanın yaşam standardı dikkat çekici biçimde yükseldi. Altyapı ülke çapında (yollar, köprüler, demiryolu ağı ve toplu taşıma) daha iyi bir hale geldi.

Uluslararası ölçekte Türkiye'nin dış politikası, daha önce görülmemiş bir aktivizm ve katılımçılık ile karakterize edildi. Ekonomik başarıyla kalkınan Türkiye, bölgede lider rolü üstlenerek küresel sahnede görünürlük kazandı – G20 üyeliği ve 2009-2010 döneminde Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'ne seçilerek kendini iyice gösterdi.

İç politikaya dair iddialı bir reform gündemi, örneğin azınlıklara ve onların haklarına olan yaklaşımın iyileştirilmesine yardımcı oldu ve daha da önemlisi, Türkiye politikasına öteden beri müdahale eden ordunun etkisini azalttı. Türkiye 2005'te resmen Avrupa Birliği'ne aday ülke konumuna geldiğinde bu çabalar kabul gördü. AB ile katılım görüşmelerine başlamak, Türkiye kanunlarının AB'nin demokrasi, insan haklarına saygı, hukukun üstünlüğü standartlarına nasıl uyum sağlayacağı konusunda somut müzakereler anlamına geliyordu. Açmazla düşülen bir dönemin ardından, çok yavaş bir tempoda da olsa pazarlıklar 2013'ün sonundan bu yana devam ediyor.

Bununla birlikte iktidardaki Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP), 12 yıllık bir tek parti yönetiminin ardından, kamuoyu üstünde hegemonya kurduğuna ve giderek artan ölçüde muhafazakâr tutum ve uygulamaları hayata geçirdiğine dair eleştiriler alıyor. Bu girişimler toplumun bazı kesimlerinde büyük ölçüde başarıya ulaşırken, partinin politikaları otoriter, ataerkil doğası nedeniyle keskin eleştirilerin de hedefi oluyor.

Özellikle genç şehirli nüfusta görülen memnuniyetsizlik gittikçe artıyor. Bu en bariz biçimde, "Gezi protestoları" olarak bilinen gösterilerle Mayıs 2013'te patlak verdi. Barışçıl bir grup aktivistin İstanbul Gezi Parkı'ndaki ağaçların kesilerek yerine bir alışveriş merkezi yapılması planına karşı düzenlediği gösterilere yapılan sert polis müdahalesi halkın tepkisine yol açtı ve ülke çapında on yıllardır görülen en büyük hükümet karşıtı protestoları doğurdu. "Gezi ruhu" olarak adlandırılan

şey, demokrasiye katılımın ve sosyal çeşitliliğe saygının vurgulanmasını simgeliyor. Daha uzun vadedeki siyasi etkisi henüz görülme de siyasetteki keyfi karar verme süreçlerine karşı bir muhalefetin oluşmasında daha büyük bir farkındalık yarattığı neredeyse kesindir.

İfade ve medya özgürlüğünün mevcut durumu, bu raporda gösterildiği üzere, endişe vericidir. Anayasa genel olarak, ifade özgürlüğü ve basın özgürlüğü hakkını garanti altına almakla birlikte, yasalar ve tüzükler, yoruma açık ve hükümetin gündemine göre uygulanabilecek ciddi sayıda olası ve çoğunlukla müphem ya da iyi tanımlanmamış sınırlamalar içermektedir.

Genel olarak, insanlar kendilerini ifade etme özgürlüğüne sahiptir. Ancak hükümetin konumunu ve politikalarını eleştiren veya onlara aykırı düşen görüşlerin ifade edildiği tartışmalara dair sınırlamaların getirildiği gözlenmektedir. Bu tip durumlarda vatandaşlar ve gazeteciler karalama kampanyalarına hedef olmuş, hatta bazı insanlar bunlarda "sosyal linç"e yaklaştığı hissine kapılmıştır. Özellikle gazeteciler korkmadan ifade özgürlüğü haklarını kullanamaz oldular ve bunun yerine, işlerini kaybetme ya da mahkemeye verilme endişesiyle otosansür uygulamaya başladılar. Ceza Kanunu karalama konusunda, basının işlediği suçlara verilecek özel cezalar içeren hükümler barındırmaktadır.

Bu durum, medya piyasasında enerji, inşaat, gayrimenkul, alım satım, finans ve turizm sektörlerinde de şirketleri olan birkaç medya grubunun baskın hale gelmesiyle daha da kötüleşmiştir. Bu sektörel çeşitlilik menfaat çatışmalarına yol açmaktadır: diğer iş kollarının kâr etme potansiyeli genellikle medya etkinliklerinin önüne geçmekte ve bu da medya kuruluşlarının, devlet gibi büyük müşterilerden gelen ekonomik baskıdan kolayca zarar görebilmesine yol açmaktadır.

Bu koşullar, hükümetle doğrudan ilişki içindeki yatırım gruplarına ait "havuz medyası" denen ideolojik tektipliğin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Gelinek noktada hükümetin medya özgürlüğüne etkisi, piyasa baskılarına bağlı bildik medya yoğunlaşmasından "daha bile tehlikeli" olarak görülmektedir. Hükümetin bu gelişmeyi etkin biçimde desteklediği söylenmektedir: Geçmişte sermaye sahipleri, hükümet yanlısı medya içeriği sağlayarak hükümetle olan iş ilişkilerinde ekonomik avantaj sağlama amacıyla medya sektörüne girmeyi isterken, bugünlerde sadece kendi politikalarının avukatlığını yapan bir medya yaratma arzusundaki iktidardaki siyasi güçler, medya sahibi olmak için ihalelere girenleri teşvik ediyor.

Medyada çeşitliliğin olmaması, haber siteleri, radyo ve televizyon yayınları sağlayan internetin gittikçe artan ölçüde kullanılmaya başlanmasıyla bir noktaya kadar giderilmiş görünüyor. Özellikle Gezi protestoları sırasında, ana akım medyanın ortaya çıkan olayları yeterli ya da adil bir yayımla sunma konusunda başarısızlığa uğraması dolayısıyla bu teknoloji geniş çapta kullanıldı.

İnternet sitesi ya da blog açmak için herhangi bir izin alma zorunluluğu bulunmuyor. Bununla birlikte, İnternet Yasası pek çok olası sınırlama getiriyor. Örneğin, düzenleyici kurum olan Telekomünikasyon ve İletişim Başkanlığı (TİB),

internette yayınlanan bir kaydın bir bireyin mahremiyet hakkını ihlal ettiği şikâyetine dayanarak, önceden bir yargısal denetim olmaksızın içeriği engelleme yetkisine sahiptir. Buna ek olarak TİB'in, mahremiyet hakkını koruma konusunda aksi sonuçlar doğurabilecek herhangi bir gecikme söz konusu olduğunda re'sen bir kapatma emir yayınlama yetkisi de bulunmaktadır. Bu rapor hazırlanırken meclise, İnternet Yasası'nda yapılacak iyi yeni değişiklik sunuldu. Bunlardan ilki, kişilerin resmi yasal soruşturma kapsamında olma gerekliliği bulunmadan, internet servis sağlayıcılardan vatandaşların internet trafiklerine dair detayları talep edebilmesine izin veriyor. İkinci değişiklik, TİB'in servis sağlayıcılara, ulusal güvenliği ya da kamu düzenini ihlal ettiğine inanılan içeriği silme emrini verebilmesini sağlıyor.

İnternet erişimi halen nispeten pahalıdır ve bu nedenle sosyal sınıflar, eğitim seviyeleri ve nesiller arasında son derece eşitlikçi bir dağılım göstermektedir. Dolayısıyla ana akım basın, radyo ve televizyon, insanların bilgi alma hakkını ve iletişim özgürlüğünü kullanabilecekleri başlıca medya olmayı sürdürmektedir.

Radyo ve Televizyon Üst Kurulu (RTÜK), yayın yapma ruhsatı vermekten ve çeşitli yayın kuruluşlarını denetlemekten sorumludur. Kurul halihazırda iktidar partisinden beş ve muhalefetten dört temsilciden oluşmaktadır. Sivil toplum, işçi sendikaları, uzmanlar ve diğer ilgili kurumlar atama süreçlerine katılmamakta ve kurulda temsil edilmemektedir. Dolayısıyla hükümet, çoğunluğu, düzenleyici kurumu ve onunla birlikte ruhsatlandırma sürecini kontrol etmektedir. Ruhsatlandırma eksilme usulüyle yapılır ancak ilgili kanun, sürecin kesin detayları konusunda sessiz kalmaktadır. Bu muğlaklık aslında hükümetin koşulları kendi amaçlarına en uygun biçimde belirleyebilmesini sağlamakta, süreci manipülasyona açık ve başvurulara olası siyasi baskı uygulanmasını mümkün kılmaktadır.

Yayın Kanunu'ndaki başlıca eksiklerden biri, topluluk radyo ve televizyonunun varlığına izin vermemesi gerçeğidir. Bunun sonucu olarak, alternatif ve muhalif sesler kadar farklı etnik, dini ve kültürel kimlikler de ana akım medyada ya da Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu'nda (TRT) yeterince temsil edilmemekte, radyo-televizyon yayıncılığına sınırlı erişim sağlayabilmektedir. Sadece birkaç istisna yayın aracına sahip olabilmıştır: dinsel birliği olan Alevi ile Kürt radyo ve televizyon istasyonlarının yanı sıra Bianet ve Açık Radyo gibi alternatif yayın yapanlar da vardır. TRT, TRT 6 kanalında Kürtçe; Boşnakça ile Arapça gibi Türkçe olmayan dillerde de belli kanallarda yayınlar yapmaktadır. Yine de bağımsız/alternatif medya kanalları, dinleyicileri ve ilgili toplulukların reklam destekleri sayesinde ayakta kalabilmektedir.

Topluluk medyasının sınırlı temsili, bağımsız/alternatif medyanın zayıflığı ve özel yayın kuruluşlarının ruhsatlandırılması ve işleyişine dair yasal hükümlerin yeterince net olmaması, TRT'yi devlet denetimindeki bir kamu yayıncısı, özellikle ülkenin medya ortamının önemli bir oyuncusu kılmaktadır. Tarih boyunca, TRT'nin kamu hizmetindeki bir yayıncı olarak rolünün nasıl tanımlandığıyla ilgili sorun yaşanmaktadır. Hükümet tarafından bir sosyal mühendislik aracı olarak kullanılmıştır. Önceden otoriter modernizasyonun bir aracı olarak görülürken, artık hükümetin yaydığı türden muhafazakârlığı yerleştirmek için kullanılmaktadır.

Bunun nedeni esasen hükümetin ya doğrudan ya da yine iktidar partisinin kontrolündeki RTÜK'ün de dahil olmasıyla atadığı Yönetim Kurulu'nun yapısından kaynaklanmaktadır. Önceden TRT'de çalışan personelin pek çoğu, son on yıl içinde değiştirilmiştir.

Homojen, siyasi bağlılığı olan personelin aynı işyerinde görevlendirilmesi süreci, iktidar partisiyle yakın bağları olan medya şirketlerinde, uzun süre çalışan elemanların yeni işe alımlarla işlerini kaybetmesiyle aynen yaşanmıştır. Özellikle "havuz medyası" olarak tanımlanan medya gruplarında, mesleki çevrelerde daha önce tanınmayan gazeteciler çalışmaya başlamış ve gazetecilik becerileri veya niteliklerinden ziyade siyasi uyumları sayesinde kendilerine yer bulmuşlardır.

Yazı işleri müdürleri de hükümeti kızdırmamak veya patronlarını zor duruma düşürerek işlerinden olmamak için "gazetecilik reflekslerini kaybetmiştir." Bir kenarda bir medya kuruluşu da yöneten büyük şirketlerin durumunda, editöryel bağımsızlık meselesi adeta söz konusu bile olmamaktadır çünkü editörlerin sadece tek bir patronla değil, karmaşık bir menfaatler ve bağımlılıklar sistemiyle de uğraşması gerekmektedir.

Değişime ihtiyaç olduğu açıktır ama bunu başarmak zordur. Gazeteciler, özellikle de ana akımda çalışanlar arasında örgütlülük seviyesi çok düşüktür. Sivil toplum ile profesyonel medya örgütleri ifade özgürlüğü ve mahkûm gazeteciler hakkında açıkça konuşa da bu kişilerin sesleri, hükümettekiler ya da yargıdakiler tarafından genellikle duyulmamaktadır.

İnternet konusunda çalışan sivil toplum kuruluşlarının genelde daha etkin olduğu görülmektedir: daha hızlı karşılık verebilmekte, daha iyi uluslararası bağlantılar kurabilmekte ve gençlerin aktif katılımı ve tepkileriyle desteklenmektedir. Pek çok etkinlik sosyal medya siteleri üzerinden düzenlenmektedir ve gelişen bir alternatif dijital medya ortamı bulunmaktadır.

1. BÖLÜM:

Basın özgürlüğü de dahil olmak üzere ifade özgürlüğü güvence altına alınır ve teşvik edilir.

1.1 Basın özgürlüğü de dahil olmak üzere ifade özgürlüğü anayasada güvence altına alınmış ve diğer yasalarla desteklenmiştir.

Analiz

Türkiye’de basın özgürlüğü de dahil olmak üzere ifade özgürlüğünü düzenleyen anayasa maddeleri şöyledir:

Madde 26:

“Herkes, düşünce ve kanaatlerini söz, yazı, resim veya başka yollarla tek başına veya toplu olarak açıklama ve yayma hakkına sahiptir. Bu hürriyet, resmî makamların müdahalesi olmaksızın haber veya fikir almak ya da vermek serbestliğini de kapsar. Bu fıkra hükmü radyo, televizyon, sinema veya benzeri yollarla yapılan yayımların izin sistemine bağlanmasına engel değildir.”

Basın özgürlüğünü düzenleyen 28. maddedir:

“Basın hürdür, sansür edilemez. Basimevi kurmak, izin alma ve malî teminat yatırma şartına bağlanamaz. (Mülga: 3/10/2001-4709/10 md.) Devlet, basın ve haber alma hürriyetlerini sağlayacak tedbirleri alır. Basın hürriyetinin sınırlandırılmasında, Anayasa’nın 26. ve 27. maddelerinde yer alan hükümler uygulanır.”

26. maddenin 2. fıkrasında kısıtlamalar şöyle ifade edilir:

“Bu hürriyetlerin kullanılması, millî güvenlik, kamu düzeni, kamu güvenliği, Cumhuriyetin temel nitelikleri ve Devletin ülkesi ve milleti ile bölünmez bütünlüğünün korunması, suçların önlenmesi, suçluların cezalandırılması, Devlet sırrı olarak usulünce belirtilmiş bilgilerin açıklanmaması, başkalarının şöhret veya haklarının, özel ve aile hayatlarının yahut kanunun öngördüğü meslek sırlarının korunması veya yargılama görevinin gereğine uygun olarak yerine getirilmesi amaçlarıyla sınırlandırılabilir.”

Bilim ve sanat alanındaki hürriyetleri düzenleyen 27. madde de basın özgürlüğü ile ilgilidir. Bu maddenin ikinci fıkrası, “Herkes, bilim ve sanatı serbestçe öğrenme ve öğretme, açıklama, yayma ve bu alanlarda her türlü araştırma hakkına sahiptir. Yayma hakkı, Anayasa’nın 1 inci, 2 nci ve 3 üncü maddeleri hükümlerinin değiştirilmesini sağlamak amacıyla kullanılamaz” demektir. Anayasanın söz konusu 1, 2 ve 3. maddeleri ayrıca Türkiye Cumhuriyeti’nin Atatürk milliyetçiliğine bağlı, dili Türkçe olan demokratik, laik bir sosyal devlet olmasına vurgu yapmaktadır.

Anayasanın 28. maddesi 4. fıkrası basın özgürlüğünün kısıtlanacağı durumları şöyle saymaktadır:

“Devletin iç ve dış güvenliğini, ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü tehdit eden veya suç işlemeye ya da ayaklanma veya isyana teşvik eder nitelikte olan veya Devlete ait gizli bilgilere ilişkin bulunan her türlü haber veya yazıyı, yazarlar veya bastırınlar veya aynı amaçla, basanlar, başkasına verenler, bu suçlara ait kanun hükümleri uyarınca sorumlu olurlar.”

28. madde 8. fıkraya ise süreli yayınlarla ilgili şu kısıtlamaları getirir:

“Süreli veya süresiz yayınlar, kanunun gösterdiği suçların soruşturma veya kovuşturmasına geçilmiş olması hallerinde hâkim kararıyla; Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünün, milli güvenliğinin, kamu düzeninin, genel ahlâkın korunması ve suçların önlenmesi bakımından gecikmesinde sakınca bulunan hallerde de kanunun açıkça yetkili kıldığı merciin emriyle toplatılabilir.”

Anayasa ile güvence altına alınan bu hakların uygulamada yasalar ve yönetmeliklerle sınırlandırıldığı gözlemlenmektedir. Panelistler uygulamada genellikle “kamu yararı” veya “ulusal güvenlik” gibi sebepler kullanılarak özgürlüklerin kısıtlanabildiği konusunda görüş birliği içinde olmuşlardır. “Kamu yararı” gibi muğlak kavramların daha sonra yönetmelikler, tebliğler, genelgeler vb. gibi belgeler aracılığıyla hükümetlerin siyasi gündemine göre yorumlanabildiğini belirtmişlerdir. Böylelikle mevzuat açısından uygulamada yaşanan sıkıntıların sadece basın özgürlüğü değil, başka alanlarda da olabildiği ifade edilmiştir.

Anayasanın 28. maddesinin 2. fıkrasında, hükümete basın özgürlüğünün sağlanması konusunda aktif rol oynamasının öngörmesine rağmen, panelistler bu yönde bir teşebbüs göremediklerini belirtmişlerdir.

Değerlendirme:

Bağımsız Değerlendirme:

1	Ülke göstergesi hiçbir yönüyle karşılamıyorsa	□ □ □ □ □ □ □ □ □ □
2	Ülke göstergesi çok az yönüyle karşılıyorsa	□ □ □ □ ✓ □ □ □ □ □
3	Ülke göstergesi bazı yönleriyle karşılıyorsa	□ □ □ □ □ □ ✓ □ □ ✓ ✓
4	Ülke göstergesi pek çok yönüyle karşılıyorsa	✓ ✓ ✓ □ □ ✓ □ ✓ ✓ □
5	Ülke göstergesi bütün yönleriyle karşılıyorsa	□ □ □ □ □ □ □ □ □ □

Ortalama:

3.5

1.2 İfade özgürlüğü hakkı uygulanır ve gazeteciler de dahil olmak üzere vatandaşlar haklarını korkusuzca savunurlar.

Analiz

Hukukçular, ifade özgürlüğünün en temel dışavurum şeklini “konuşmak ya da eyleme geçmek” olarak tanımlamaktadır. Böylece yurttaşlar düşüncelerini ifade edebilmekte, ifade özgürlüğü ancak böyle hayata geçirilebilmektedir. Bu çerçevede, Türkiye’de ifade özgürlüğünün mevcut olduğu söylenebilmektedir. Ancak, tartışılan göstergede ifade edildiği gibi, uygulamada ifade özgürlüğünün “korkusuzca” kullanılabilmesi de bir sorun olarak ortaya çıkmakta, yurttaşların veya gazetecilerin bu özgürlüğü siyasal iktidarın gündemine aykırı düşen konularda kullanmaları halinde, ağır bedeller ödemek zorunda kaldıklarının altı çizilmektedir. Bir panelist bu durumu, “Korkmuyoruz ama büyük risk alıyoruz,” şeklinde ifade etmiştir. Panelistler, Türkiye’de ifade özgürlüğünün sınırlarını uygulamada genellikle siyasi gücün/iktidarın mevcut siyasi gündeminin belirlediği hususunda hemfikirdir. Buna göre, mevcut gündem içinde iktidarın tercihlerine uygun olarak hegemonyacı kılınmaya çalışılan söylem ve pratikler söz konusu olduğunda, mevzuatın uygulanmasında çifte standartlarla karşılaşmaktadır. Örneğin, resmi otoriteler ya da medya da dahil hükümete yakın kaynaklar tarafından yapılan açıklamalar, kullanılan sözcük seçimleri vb. sorun teşkil etmezken, aynı açıklama veya sözcükler örneğin Kürt politikacıların açıklamaları veya Kürt gazeteciler tarafından yapılan haberlerde kullanıldığında sorun ortaya çıkabilmektedir. Özetle, tartışmalar sırasında siyasal iktidarların kendi politikalarına muhalif gördüğü ya da eleştirel bulduğu eylem ve söylemler dışında, Türkiye’de ifade özgürlüğü ile ilgili bir sorun yaşanmadığı konusunda görüş birliği içinde olunmuştur.

Bunun somut sonuçları geçen sene mayıs ayında meydana gelen Gezi Parkı eylemleri –medya ve ifade özgürlüğü, toplantı özgürlüğü, kentsel planlamaya dahil olabilmek ve polis şiddetine karşı çıkma gibi pek çok konudaki protesto eylemleri– sırasında başbakan veya çeşitli bakanlarla ilgili sosyal medya paylaşımları ile ilgili olarak görülmüş; Twitter’da veya Facebook’ta yazdıkları ya da paylaşımları nedeniyle gözaltına alınanlar olmuştur. Ayrıca Banu Güven, Can Dündar, Hasan Cemal gibi gazeteciler bizzat yapılan müdahale nedeniyle işlerini kaybetmiştir. Bianet Medya Gözlem Raporu’na (Nisan-Haziran 2014) göre, 2013 Temmuz ile 2014 Haziran sonu arasında işten çıkarılan veya istifaya zorlanan gazetecilerin toplamı 384 kişidir.

Katılımcılar ayrıca, muhalif görüşler ifade edildiğinde ödenmek zorunda kalınan bedelin kimi zaman “hapis” cezası, kimi zaman “psikolojik” şiddet kimi zaman “toplumsal linç/sosyal baskı” formunda olabildiğini dile getirmiştir. Ayrıca gazeteciler ifade özgürlüğü haklarını “korkusuzca” kullanamamakta, bunun yerine otosansür uygulayabilmektedir. Buna yol açan pek çok neden vardır. Yüzlerce işsiz gazetecinin, yıllardır iş arayan ve bulamayan meslektaşlarının olduğu

bir ortamda karşı karşıya kaldıkları “geçim derdi” unsuru, ifade özgürlüğünün korkusuzca kullanılabilmesinin önündeki en büyük engellerden biri olarak ortaya çıkmaktadır. Bir gazeteci panelist, “Bir kere işten atılmışsam bir sonraki işyerimde daha dikkatli olurum,” demiştir. Özetle, gazetecilerin iş güvencesinden yoksun olmaları ve sektördeki yaygın işsizlik, gazetecileri otosansür uygulamak zorundan bırakmaktadır.

Otosansüre yol açan, dolayısıyla ifade özgürlüğünü engelleyen bir diğer sebep de yurttaşlardan/okurlardan ya da diğer medya organlarından gelen tepkiler, sosyal linç ve karalama kampanyalarıdır. Panelde bulunan gazetecilere göre bu sadece gazetede yazılan bir yazı veya haberden dolayı değil, sosyal medya üzerinden yapılan paylaşımlarla da ortaya çıkabilmektedir. Bir katılımcıya göre, “On yıl önce seslerini duyuramayanlar şimdi konuşabilmekte ama on yıl önce konuşabilenler şimdi seslerini duyuramamaktadır.” Örneğin, mevcut siyasal ortamda ayrımcılık dilini keskin biçimde kullanan aşırı sağ-İslamcı çizgideki bir gazetenin, sistematik olarak bir gazeteciyi veya onun yaptığı haberleri manşete taşıyarak hedef haline getirdiği görülmüştür. Bu tür yayınlarla yürütülen kampanyalar, ilgili gazetecinin kendi siyasal ekonomik çıkar ilişkilerini kollama derdinde olan patronundan en azından “uyarı” alması ile sonuçlanabilmekte veya çoğu durumda gazeteci iktidar kanadı temsilcilerinin yaptığı doğrudan müdahalelerle işini kaybetmektedir. Bu durumun ortaya çıkardığı sonucu ise katılımcı gazetecilerden biri, “Kendi ifade özgürlüğümü savunacağım diyorsun, ama o andan itibaren bunu yapabileceğin mecran kalmıyor,” diyerek ifade etmiştir.

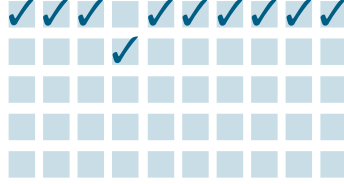
İletişim özgürlüğünün hayata geçirilmesi konusunda durumu daha da tehlikeli kılan nokta, ifade özgürlüğünün sınırlarının sadece uzun yıllar askeri otoriteler tarafından yapılan müdahalelerin yerini alacak şekilde doğrudan/dolaylı müdahalelerde bulunan siyasal otoriteler tarafından değil, bizzat yurttaşlar tarafından çiziliyor olmasıdır. Başka bir ifadeyle, toplumda yaşanan ve medya tarafından da yeniden üretilen toplumsal ve siyasal kutuplaşmanın bir sonucu olarak, bizzat yurttaşlar iletişim özgürlüğünün kullanılmasını engelleyen birer kontrol mercii haline gelebilmektedir. Panelistler, iletişim özgürlüğünü kullanmayı sadece kendisine hak gören yurttaşların, başkalarının bu özgürlüğü kullanabilmesinin önünde nasıl engel oluşturabildiğine örnekler vermişlerdir. Bir panelist, Türkiye’de ifade özgürlüğünün kendisi dışındakiler tarafından kullanılmasına “tahammül edemeyenlere” herhangi bir yaptırım olmadığı için, sadece bu hakkı kullanmaya yeltenen sıradan yurttaşların değil, gazetecilerin de kendilerini tehlike içinde hissettiklerini belirtmiştir. Hukukçu panelistler ise bu noktada devletin üstlenmesi gereken sorumluluğa dikkat çekmiştir.

İfade özgürlüğünün kullanılmasıyla ilgili en son önemli gelişme, 20 Mart 2014’te Twitter’ın 27 Mart’ta ise Youtube’un kapatılması olmuştur. Anayasa Mahkemesi’ne (AYM) bireysel başvuru yapan 3 yurttaşın biri olan CHP Genel Başkan Yardımcısı Sezgin Tanriku’lunun başvurusunun ardından yasağı değerlendiren mahkeme, Twitter’ın tamamen yasaklanmasının anayasanın 26. maddesi uyarınca ifade özgürlüğüne aykırı olduğuna karar vermiştir. Başbakan Erdoğan AYM’nin bu kararına “saygı duymadığını” ve “milli bulmadığını” ifade etmiştir.

Değerlendirme:

Bağımsız Değerlendirme:

- 1 Ülke göstergesi hiçbir yönüyle karşılamıyorsa
- 2 Ülke göstergesi çok az yönüyle karşılıyorsa
- 3 Ülke göstergesi bazı yönleriyle karşılıyorsa
- 4 Ülke göstergesi pek çok yönüyle karşılıyorsa
- 5 Ülke göstergesi bütün yönleriyle karşılıyorsa

Ortalama:

1.1

1.3 Devlet Sırları Kanunu ya da Basın Yoluyla Hakaret Yasası, ifade özgürlüğünü kısıtlamaz ya da basının sorumluluklarına makul olmayan şekilde müdahale etmez.

Analiz

Türkiye’de basın özgürlüğüne tehdit oluşturabilecek bazı kanunlar bulunmaktadır. Örneğin, 5337 sayılı Türk Ceza Kanunu’nun şerefe karşı işlenen suçlar bölümünde bulunan 125. maddesinin 1. fıkrası hakaret suçunu şöyle tanımlar: “Bir kimseye onur, şeref ve saygınlığını rencide edebilecek nitelikte somut bir fiil veya olgu isnat eden (...) veya sövmek suretiyle bir kimsenin onur, şeref ve saygınlığına saldıran kişi, üç aydan iki yıla kadar hapis veya adli para cezası ile cezalandırılır.” Bu maddenin 2. fıkrası, bu suçun “sesli, yazılı veya görüntülü mesajlarla” yani medya yoluyla işlenmesi halinde aynı cezanın uygulanacağını hükme bağlar. Bu maddeye göre, eğer bir kamu görevlisine görevinden dolayı hakaret suçu işlenmişse verilen cezanın bir yıldan az olamayacağı belirtilir.

Gazetecilere karşı hakaret suçlamasının oldukça fazla kullanıldığına dikkat çeken bir panelist, “Eğer bir gazeteci daha önce hiç yargılanmadıysa onun iyi bir gazeteci olduğundan şüphe duyarım,” demiştir. Panelistler, kamu görevlilerinin eleştiriye daha açık olması; bir kimse politik, sosyal veya başka bir sebepten hayatını halkın gözü önünde yaşamayı seçiyor ise kendilerine uygulanan eleştiri kriterlerinin ortalama bir yurttaşta uygulanan kriterlerden daha geniş olması gerektiği konusunda ortak görüş bildirmişlerdir. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi’nin (AIHM) de bu konudaki kararlarına dikkat çeken bir başka panelist, kamu görevlilerinin eleştiriye açık olmaması durumunda, “Eleştiri sınırını çizemeyen yerel mahkeme kararları sebebi ile ifade özgürlüğünün kısıtlandığı, kişilerin otosansür uygulamaya” başlamasının söz konusu olduğunu belirtmiştir.

Türk Ceza Kanunu'nun özel hayatın gizliliğini düzenleyen 134. maddesi de basın ve ifade özgürlüğünün kısıtlanması için bir tehdit unsuru olabilmektedir. Bu maddeye göre:

“Kişilerin özel hayatının gizliliğini ihlal eden kimse, bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. Gizliliğin görüntü veya seslerin kayda alınması suretiyle ihlal edilmesi halinde, verilecek ceza bir kat artırılır.”

İfade özgürlüğüne tehdit olabilecek bir başka madde de cumhurbaşkanına hakaret suçunu düzenleyen 299 sayılı maddedir. Buna göre,

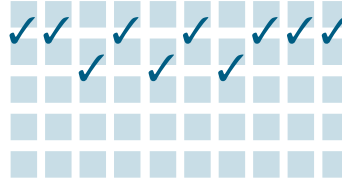
“Cumhurbaşkanı'na hakaret eden kişi, bir yıldan dört yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır, suçun alenen işlenmesi hâlinde, verilecek ceza altıda biri oranında artırılır.”

Türkiye'de “Devlet Sırrı Kanunu” henüz tasarı halindedir ve yasalaşmamıştır. Buna karşılık, Ceza Muhakemeleri Kanunu'nun 47. maddesi nelerin devlet sırrı sayıldığını tanımlamakta, ayrıca devlet sırrı niteliğindeki bilgilerle ilgili tanıklığı düzenlemektedir. Panelistlere göre, neyin devlet sırrı sayılıp neyin sayılmayacağı konusunda uygulamada sınırları siyasal iktidar tarafından çizilen çifte standartlar bulunmaktadır ve bu ifade özgürlüğünün kullanılmasının önünde engeldir. AİHM'nin Türkiye aleyhine verdiği kararlarda da bu yüzden eleştirdiğini belirtmiştir.

Değerlendirme:

Bağımsız Değerlendirme:

- 1 Ülke göstergesi hiçbir yönüyle karşılamıyorsa
- 2 Ülke göstergesi çok az yönüyle karşılıyorsa
- 3 Ülke göstergesi bazı yönleriyle karşılıyorsa
- 4 Ülke göstergesi pek çok yönüyle karşılıyorsa
- 5 Ülke göstergesi bütün yönleriyle karşılıyorsa

Ortalama:

1.3

1.4 Hükümet basın ve ifade özgürlüğüyle ilgili bölgesel ve uluslararası belgelere itibar etmek için her türlü çabayı gösterir.

Analiz

Anayasanın 90. maddesine göre uluslararası anlaşmalar ve uluslararası sözleşmeler, anayasanın üstündedir: “Türkiye Cumhuriyeti adına yabancı devletlerle ve milletlerarası kuruluşlarla yapılacak anlaşmaların onaylanması, Türkiye Büyük

Millet Meclisinin onaylamayı bir kanunla uygun bulmasına bağlıdır.” Türkiye, 10. maddesinde ifade özgürlüğünü düzenleyen İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunmasına Dair Avrupa Konvansiyonu’nu (1954) onamıştır. Ancak Türkiye’nin basın ve ifade özgürlüğü ile ilgili bölgesel ve uluslararası belgeler karşısındaki tavrı, ilgili belgeleri şerh koyarak imzalamak yönünde olmuştur. Sınırlamalara bakıldığı zaman ortaya çıkan tabloda, anayasa tarafından güvence altına alınan hak ve özgürlüklerin nasıl sınırlandırılacağına mevzuat tarafından belirlendiği görülmektedir. Bir diğer sorunu da basın ve ifade özgürlüğü konusunda olanlar da dahil Türkiye’yi değerlendiren bölgesel ve uluslararası belgelerin siyasal iktidar tarafından itibarsızlaştırılması oluşturmaktadır. Bu itibarsızlaştırmanın bizzat hükümet sözcüleri veya iktidar yanlısı medya tarafından yürütüldüğü gözlemlenmiştir. Böylelikle Avrupa Birliği uyum sürecinin gereklilikleri nedeniyle özellikle ifade ve basın özgürlüğü konusunda 2000’li yılların ortalarından itibaren somut adımlar atmaya başlamış olan Türkiye’de, basın ve ifade özgürlüğü alanında önemli gerilemeler tespit edilmiştir.

Değerlendirme:

Bağımsız Değerlendirme:

1	Ülke göstergesi hiçbir yönüyle karşılamıyorsa	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
2	Ülke göstergesi çok az yönüyle karşılıyorsa			✓																
3	Ülke göstergesi bazı yönleriyle karşılıyorsa																			
4	Ülke göstergesi pek çok yönüyle karşılıyorsa																			
5	Ülke göstergesi bütün yönleriyle karşılıyorsa																			

Ortalama:

1.1

1.5 Basılı yayınların basılması için devlet yetkililerinden izin alınmasına gerek yoktur.

Analiz

Türkiye’de yayınların basılması için devlet yetkililerinden izin alınmasına gerek yoktur, beyanname verilmesi yeterlidir. Anayasanın 29. maddesinde süreli yayınlarla ilgili şu düzenleme yer alır: “Süreli veya süresiz yayın önceden izin alma ve malî teminat yatırma şartına bağlanamaz. Süreli yayın çıkarılabilmek için kanunun gösterdiği bilgi ve belgelerin, kanunda belirtilen yetkili mercie verilmesi yeterlidir.”

Bu durum, 9 Haziran 2004 tarihinde kabul edilen 5187 sayılı kanunun ilgili maddelerinde belirtilmektedir. Örneğin, 6. maddeye göre,

“Gerçek ve tüzel kişiler ile kamu kurum ve kuruluşları süreli yayın sahibi olabilirler. Süreli yayın sahibinin on sekiz yaşından küçük veya kısıtlı olması halinde kanunî temsilcisi, tüzel kişi olması halinde ise tüzel kişi temsilcisi hakkında da 5 inci maddenin ikinci fıkrasında belirtilen şartlar aranır.”

Beyanname verilmesiyle ilgili kuralları düzenleyen 7. maddeye göre:

“Süreli yayınların çıkarılması için, kaydedilmek üzere yönetim yerinin bulunduğu yer Cumhuriyet Başsavcılığına bir beyanname verilmesi yeterlidir. Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından düzenlenen kayıtlar alenidir. Kayıt için verilen ve yayın sahibi, sahibin küçük veya tüzel kişi olması halinde temsilcisi ile sorumlu müdür tarafından imzalanan beyannamede yayının adı ve mahiyeti, hangi aralıklarla yayımlanacağı, yönetim yeri, sahibinin, varsa temsilcisinin, sorumlu müdürün ad ve adresleri ile yayının türü gösterilir.”

Bazı katılımcılar tarafından “beyanname vermek” bir tür “izin” almak olarak yorumlanmıştır. Örneğin, gazeteler söz konusu olduğunda beyannamelerin basın savcısına gittiğini belirten bir panelist, basın savcısına, yani yargıya beyanname vermenin aslında Türkiye’de “yargı bağımsız olsa, erkler bu kadar iç içe geçmese, bir rahatsızlık oluşturmayacağı” ifade ederek, bu rahatsızlığın son 10 yıllık dönemle sınırlı olmadığını savunmuştur. Ayrıca, aşağıdaki ilgili yasa maddesine göre, kitaplar basılmadan önce Kültür Bakanlığı’ndan bandrol alınması, basıldıktan sonra da Basın Savcılığı’na kitap örneklerinin gönderilmesi gerekmesinden hareketle, katılımcılar arasında beyanname vermenin ve bandrol alınmasının aslında “izin almak,” dolayısıyla belli bir “kontrol altına girmek” anlamına geldiği düşüncesini ifade edenler de olmuştur.

Ancak bandrol zorunluluğu getirilmeden önce Türkiye’de tam olarak kaç kitabın basıldığıнын bilinmediğinin vurgulandığı panelde, bandrol alma koşulu getirilmesi ile bir yandan kitap basımlarıyla ilgili istatistiklerin toplanmasının kolaylaştığı, diğer yandan da “yazarın telif haklarını korumak” açısından bir önemli bir adım atıldığı ifade edilmiştir.

Basın Kanunu’nun 10. maddesine göre:

“Basımcı, bastığı her türlü yayının imzalı iki nüshasını, dağıtım veya yayımın yapıldığı gün, mahallin Cumhuriyet Başsavcılığına teslim etmekle yükümlüdür.”

Değerlendirme:

Bağımsız Değerlendirme:

1	Ülke göstergesi hiçbir yönüyle karşılamıyorsa	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
2	Ülke göstergesi çok az yönüyle karşılyorsa	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
3	Ülke göstergesi bazı yönleriyle karşılyorsa	☒	☒	☒	☐	☐	☐	☐	☐	☒	☒	☐	☐
4	Ülke göstergesi pek çok yönüyle karşılyorsa	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☒	☐	☐	☐	☐	☐
5	Ülke göstergesi bütün yönleriyle karşılyorsa	☐	☐	☒	☒	☒	☒	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Ortalama:

3.9

1.6 Gazetecilik mesleğine katılım Türkiye’de yasa ile sınırlandırılmamıştır.

Analiz

Türkiye’de gazetecilik mesleğine katılım yasa ile sınırlandırılmamıştır. Başbakanlığa bağlı olarak çalışan Basın Yayın ve Enformasyon Genel Müdürlüğü (BYEGM) tarafından verilen sarı basın kartı, uygulamada gazetecilerin hayatını çoğunlukla kolaylaştırmaktadır. Mevzuatta “sarı basın kartını taşımayanlar gazetecilik yapamaz” diye de bir yasa veya kural yoktur. Meslek örgütleri gazeteciyi tanımlarken, 212 sayılı Basın İş Kanunu 1. maddeyi esas almaktadır; buna göre, “...kanunun kapsamına giren fikir ve sanat işlerinde ücret karşılığı çalışanlara gazeteci” denir.

Ancak panelistler, örneğin Gezi Parkı eylemlerinin yıldönümünde, güvenlik güçlerinin, “sarı basın kartı olmayanları gazeteci kabul etmediğini” gözlemlediklerini belirtmişlerdir. Verilen bu örnek, “Gazeteci kimdir?” sorusunun tartışılmasını gündeme getirmiştir. Katılımcılar sarı basın kartının “bu mesleği yapmayı, akredite olmayı kolaylaştıran bir araç” olarak görülmesi gerektiği konusunda hemfikirlerdir. Ancak bir katılımcının ifadesiyle kimlik belgesi yerine geçen ve belirli şartların sağlanması durumunda temin edilen sarı basın kartı, gazeteciler arasında tartışmalı bir konu olmaya devam etmektedir. Gezi Parkı eylemlerinde olduğu gibi, sarı basın kartı olanlar da bu karta sahip olmayanlar gibi haber yapma sürecinde zaman zaman zorluk yaşayabilmektedir. Basın kartı alıp almamak bazen gazetecinin kişisel tercihine kalmaktadır. Örneğin, bir katılımcı 10 yıllık gazeteci olduğu halde “ilkesel olarak” basın kartı almadığını belirtmiştir.

Değerlendirme:

Bağımsız Değerlendirme:

1	Ülke göstergesi hiçbir yönüyle karşılamıyorsa	□ □ □ □ □ □ □ □ □ □ □ □ □ □ □ □ □ □ □ □
2	Ülke göstergesi çok az yönüyle karşılıyorsa	□ □ □ □ □ □ □ □ □ □ □ □ □ □ □ □ □ □ □ □
3	Ülke göstergesi bazı yönleriyle karşılıyorsa	✓ □
4	Ülke göstergesi pek çok yönüyle karşılıyorsa	□ □ □ □ □ □ □ □ □ □ □ □ □ □ □ □ □ □ □ □
5	Ülke göstergesi bütün yönleriyle karşılıyorsa	□ □ □ □ □ □ □ □ □ □ □ □ □ □ □ □ □ □ □ □

Ortalama:

3.5

1.7 Gizli bilgi kaynakları yasalar ve/veya mahkemelerce koruma altına alınır.

Analiz

Türkiye’de 5187 sayılı Basın Kanunu’nun 12. maddesi ile gizli bilgi ve kaynaklar yasa ile koruma altına alınmıştır. Basın ve ifade özgürlüğünün hayata geçirilebilmesi açısından temel önemde olan haber kaynağının korunması konusu, ilgili bu maddede: “Sürelî yayın sahibi, sorumlu müdür ve eser sahibi, bilgi ve belge dahil her türlü haber kaynaklarını açıklamaya ve bu konuda tanıklık yapmaya zorlanamaz” şeklinde tanımlanmaktadır.

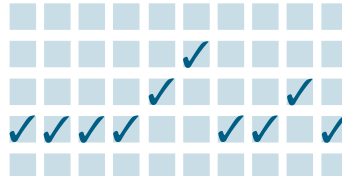
Ancak katılımcılar bu maddenin uygulamasında da zorluklar yaşandığını ifade ederek çekincelerini belirtmişlerdir. Başka bir ifadeyle, gizli haber kaynaklarının korunması konusunda yasal düzenlemeleri yeterli gören katılımcılar, diğer göstergeler tartışılırken olduğu gibi, sorunun yasal düzenlemelerden değil, bunların hayata geçirilmesinden kaynaklandığı konusunda uzlaşmışlardır. Nitekim katılımcılar, haber kaynağını açıklamadığı için ceza alan veya yargılanan bir gazeteci örneği hatırlamadıklarını ifade etmişlerdir. Yine de tartışmalar sırasında gizli haber kaynaklarını açıklamak konusunda doğrudan baskıya maruz kalmamakla birlikte, gazeteciler üzerinde bu konuda dolaylı baskılar uygulanabildiğine de işaret edilmiştir. Böyle durumlarda işverenin gazeteciyi işten çıkarmak yoluna gitmesi de buna bir örnek olarak verilmiştir. Bir katılımcı, “basın organının gazetecinin arkasında sağlam durması durumunda bir problem yaşanmayacağını düşündüğünü” ifade etmiştir.

Basın Kanunu’nun 12. maddesi kapsamında gazeteciler, haber kaynaklarını açıklamak ve tanıklık yapmak zorunda değildirler. Ancak Ceza Muhakemesi Kanunu’nun 117. maddesi, “(1) Şüphelinin veya sanığın yakalanabilmesi veya suç delillerinin elde edilebilmesi amacıyla, diğer bir kişinin de üstü, eşyası, konutu, işyeri veya ona ait diğer yerler aranabilir.” Bu madde, dokümanların veya bilgisayarın toplatılmasına izin verebildiği için, bir gazeteci kaynağını açıklamasa da bu kaynağa ait kimlik bilgileri toplanan dokümanlar vb. vasıtasıyla ortaya çıkarılabilir. Kaynakların korunmasıyla ilgili kanun maddeleri sosyal medya veya internet siteleri için geçerli değildir.

Değerlendirme:

Bağımsız Değerlendirme:

- 1 Ülke göstergesi hiçbir yönüyle karşılamıyorsa
- 2 Ülke göstergesi çok az yönüyle karşılıyorsa
- 3 Ülke göstergesi bazı yönleriyle karşılıyorsa
- 4 Ülke göstergesi pek çok yönüyle karşılıyorsa
- 5 Ülke göstergesi bütün yönleriyle karşılıyorsa

Ortalama:

3.6

1.8 Kamusal bilgi tüm vatandaşlar için kolay erişilebilirdir ve kanunlarla güvence altına alınmıştır.

Analiz

Bilgi edinme hakkı demokrasilerin olmazsa olmazı, şeffaf yönetimin bir gerekliliğidir ve yöneticilerin yurttaşlara hesap verebilir olması da bunun bir parçasıdır. Ayrıca düşünme ve ifade özgürlüğünün hayata geçirilebilmesi, gazetecilerin araştırmacı gazetecilik konularında derinlemesine haber yapabilmesinin de koşuludur. Bu çerçevede bütün yurttaşlara tanınması ve onlar tarafından da kullanılması çok önemli olan bilgi edinme hakkı, 9 Ekim 2003 tarihinde kabul edilen 4982 sayılı Bilgi Edinme Hakkı Kanunu ile düzenlenmiştir. Bu kanuna göre, bilgi edinme hakkı çerçevesinde kamu otoritelerine yapılan bir başvurunun 30 gün içinde cevaplanması gerekmektedir. Ancak, katılımcılar bu kanunun uygulanmasında da sorunlar bulunduğunu belirtmişlerdir. Hukukçu katılımcılardan birinin işaret ettiği üzere, bu hakkını kamu otoriteleri karşısında kullanan yurttaşlar sordukları soruların bir kısmına yanıt alamamıştır. Örneğin, Bilgi Edinme Hakkı Kanunu'na dayanarak, defalarca kamu kuruluşlarından Türkiye'de kaç internet sitesinin kapatıldığına dair bilgi edinmeye çalışılmış, ancak bu konuda yanıt alınamamıştır. Bilgi edinme hakkı çerçevesinde yapılan başvuruların çoğunda, "bizde bu bilgi yok" ya da "kesin bilgi yok" benzeri cevaplar alındığı ifade edilmiştir. Dolayısıyla kimi katılımcılara göre "tamamen idarenin keyfi yönetimine kalmış" bir durum ile karşılaşılmaktadır. Buna karşılık, bilgi edinilememesini, "devlet kurumlarının birbiriyle olan bağlantısının ve haberleşmesinin eksikliği" ile açıklayan katılımcılar da olmuştur. Katılımcıların bazıları, örneğin çocuk işçiler, trafik kazaları veya kadınların cinayete kurban gitmesi gibi hassas konularda "kamu otoritelerinin bilinenleri söylememeyi tercih ettikleri"ne inandıklarını belirtmiştir.

Katılımcılar bu hakkın kullanımını ve istenilen bilgilere erişilmesini, devletin hesap verebilir ve şeffaf olması gerekliliği ile ilişkilendirmiş, örneğin devletin bazı alanlardaki harcamalarının şeffaf olmadığına değinilmiştir. Katılımcılara göre, "bilgi edinme yasası, göstermelik bir nitelik taşımaktadır." Bunun bir sonucu olarak, düzenli veri depolanabilmesi imkânsız hale gelirken, örneğin araştırmacı gazetecilik yapabilmeyi mümkün kılacak verilerden de yoksun kalmaktadır.

1.10 Demokratik bir toplum için gerekli olan, hukuksal yarar sağlayan ve yasalarla tanımlanmış/sınırlandırılmış olanlar haricinde devlet internet içeriğini engellemeye ve filtrelemeye çalışmaz.

Analiz

Türkiye’de internet ortamını düzenleyen kanun, 4 Mayıs 2007’de kabul edilen, 23 Mayıs 2007’de Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren ve tam adı “İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi ve Bu Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlarla Mücadele Edilmesi Hakkında Kanun” olan 5651 sayılı kanundur. En son 26 Şubat 2014 tarihinde yapılan değişikliklerle yürürlükte olan 5651 sayılı kanun, Türkiye’de internetin regülasyonu ile ilgili kuralları içeren ve Başbakanlık’a bağlı Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu ile onun altında yer alan Telekomünikasyon İletişim Başkanlığı’nın (TİB) görev ve sorumluluklarını da içermektedir. Telekomünikasyon İletişim Başkanlığı (TİB) diğer görevlerinin yanı sıra 5651 sayılı kanun uyarınca internet ortamında yapılan yayınların içeriklerinin izlenmesi, incelenmesi, filtrelenmesi ve verilen mahkeme veya savcılık tarafından verilen internet erişimini engelleme kararlarını uygulamakla yükümlüdür.

Yapılan değişiklik ile kanuna eklenen 9/A maddesi TİB’e, herhangi bir internet yayınında özel hayatın gizliliğinin ihlal edildiği yönünde bir şikâyet alınması üzerine, konuyla ilgili adli inceleme yapılması beklenmeksizin söz konusu yayın içeriğini engelleme yetkisi vermektedir. Bu yeni hüküm uyarınca gerçek ve tüzel kişiler, internet üzerinden yayınlanan belirli bir içeriğe erişimi engellenmesi için doğrudan TİB’e başvuruda bulunabilecektir. Bu yönde bir başvuru olması durumunda TİB, erişimi engelleme kararı ile ilgili olarak derhal İnternet Servis Sağlayıcıları Birliği’ne ihbarda bulunacaktır ve birlik, TİB tarafından gönderilen ihbarın ibrazını takip eden dört saat içinde şikâyete konu olan içeriğe erişimi engellemek için gerekli tedbirleri uygulamak zorundadır. Özel hayatlarının gizliliğinin ihlal edildiği iddiasındaki gerçek ve tüzel kişilerin, konuyla ilgili bir adli inceleme başlatılması için, TİB’e başvurularını takiben 24 saat içinde mahkemeye başvurması gerekmektedir. Hâkim başvuruya ilgili kararını 48 saat içinde vermek zorundadır. Adli inceleme başlatılması için mahkemeye başvuru yapılmadığı takdirde TİB tarafından işleme konulan “erişimin engellenmesi talebi” geçersiz sayılacak ve erişim engelinin kaldırılması gereği doğacaktır. Bunun yanı sıra, yapılan değişiklikle kanuna eklenen 9/A (8) maddesi TİB’e, erişimin engellenmesi ile ilgili herhangi bir talebi resen uygulama yetkisi vermektedir. TİB, olası herhangi bir gecikmenin özel hayatın gizliliği hakkının korunması açısından olumsuz sonuçlar doğurabileceğine kanaat getirirse, şikâyet konusu içeriği derhal engelleyebilir. Bu gibi durumlarda, erişimi engelleme taleplerine yönelik itirazlar doğrudan mahkemeye yapılır.

5651 sayılı kanunda yapılan son değişikliklerden sonra “Erişimin engellenmesi kararı ve yerine getirilmesi” başlığını taşıyan 8. maddesinde internet paylaşımlarında,

sitelerinde vb. işlenen “katalog suçlar” diye anılan bir “suç listesi” oluşmuştur. Bu “katalog suçlar” ise, 1- İntihara yönlendirme, 2- Çocukların cinsel istismarı, 3- Uyuşturucu ve uyarıcı madde kullanımını kolaylaştırma, 4- Sağlık için tehlikeli madde temini, 5- Müstehcenlik, 6- Fuhuş 7- Kumar oynanması için yer ve imkân sağlamaktan oluşmaktadır. Ayrıca, Türk Ceza Kanunu’nda cezai yaptırım bulunan bu fiiller dışında, Atatürk Aleyhinde İşlenen Suçlar Hakkında Kanun’da yer alan suçlar da 8. başlığı oluşturmaktadır. Bu listede sayılan “suç”ların takibi ve işlendiğine kanaat getirilmesi durumunda engellenmesi, Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu’na (BTK) bağlı olarak çalışan Telekomünikasyon İletişim Başkanlığı (TİB) tarafından yapılmaktadır. “Katalog suçlar” dışında kalan yayınlara ilişkin başvuru, ihbar ve şikâyetler, ilgili mahkemelerin görev alanında sayılmaktadır. Örneğin, “hakaret” suçuna ilişkin başvurularla TİB değil, mahkemeler ilgilenmektedir. Erişimin engellenmesi kararının gereğinin, derhal ve en geç kararın bildirilmesi anından itibaren yirmi dört saat içinde yerine getirilmesi gerekmektedir.

Bu yasal düzenleme ile ilgili olarak katılımcıların en çok tartıştıkları konu, internet ortamındaki müstehcen içeriğin, çocuk pornosuna erişimin engellenmesi için getirilen filtreleme sistemi olmuştur. Hukukçu bir katılımcı, internet üzerinde uygulanan filtrelerin “anayasanın 12. maddesine aykırı” olduğunu belirtmiş; bu maddeye göre “hiçbir temel özgürlüğün kanun olmadan sınırlandırılmayacağını” vurgulayarak filtreleme yapıldığında, aslında internet kullanma hakkının yasal olmayan biçimde elimizden alındığını ifade etmiştir. Ayrıca bilişim uzmanı bir katılımcının belirttiğine göre, Türkiye’de filtreleme, artık dünyanın pek çok ülkesinde kullanılması yasaklanmış Phorm adlı şirketin genel bir filtreleme uygulayabilen “DPI - Deep Packet Inspection” (Derin Veri Analizi) tekniği ile yapılmakta ve bu teknik sayesinde Phorm, TTNET’le yaptığı anlaşma uyarınca, meşru ve yasal bir şekilde yazdığımız herhangi bir şeyin içeriğini izleyebilmektedir. Bir başka katılımcı, filtreleme yoluyla engelleme üzerine bir örnek vererek, Gezi Parkı protestoları sırasında çekilen ve Youtube’da paylaşılan videoların, tanıklıkların, haberimiz olmadan “toplumsal bellekten silinmek için yavaş yavaş kaldırıldığını” ifade etmiş, bu dönemle ilgili bir araştırma yapılmak istenirse, artık ilgili videoların bazılarında erişilemeyeceğine dikkat çekmiştir.

Değerlendirme:

Bağımsız Değerlendirme:

1	Ülke göstergesi hiçbir yönüyle karşılamıyorsa	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
2	Ülke göstergesi çok az yönüyle karşılıyorsa										
3	Ülke göstergesi bazı yönleriyle karşılıyorsa										
4	Ülke göstergesi pek çok yönüyle karşılıyorsa										
5	Ülke göstergesi bütün yönleriyle karşılıyorsa										

Ortalama:

1.0

1.11 Genel olarak sivil toplum, aktif olarak da medya lobi grupları (çıkar grupları, sendikalar, dernekler) basın özgürlüğü hedeflerini geliştirir.

Analiz

Türkiye’de Batılı ülkelerde anlaşıldığı şekilde lobıcilik faaliyetleri olmadığı için bu gösterge Sivil Toplum Kuruluşları (STK), meslek örgütleri, sendikalar vb. göz önünde bulundurularak tartışılmıştır.

Medyada içerik üreten 60 bin civarında kişinin yaklaşık 2300’ü sendika üyesidir (% 3,8). Medyayla ilgili dernek, cemiyet ve vakıfların üye sayılarıyla ilgili bir rapor bulunamamıştır. Bu rakamların, hak savunuculuğunu etkin biçimde yapabilmek için yeterli olmadığı görüşü dile getirilmiştir. Katılımcılar, gazetecilerin ve meslek örgütlerinin ifade özgürlüğü, tutuklu gazeteciler vb. gibi konularda tepki verdiklerini ama karşılığında bu tepkiyi dikkate alan bir yargı ve yasama bulunmadığı için geleneksel anlamda örgütlülüğün yeterince etkin olmadığını belirtmişlerdir.

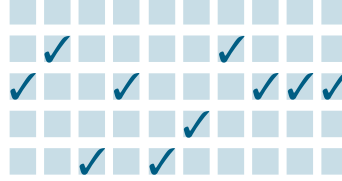
Katılımcılar ayrıca genel olarak sol veya muhalif basında çalışan gazetecilerin yaşadıkları sıkıntıları dillendirdiklerini, oysa herkesi kapsayan bir örgütlülüğün oluşabilmesi için ana akım medyada çalışan gazetecilerin de sorunlarını dillendirmeleri gerektiğine dikkat çekmiştir. Doksanın üstünde meslek örgütünün bir araya gelerek oluşturduğu Gazetecilere Özgürlük Platformu’nun (GÖP) özellikle tutuklu gazeteciler hakkında yaptıkları kampanyalar, olayın uluslararası kamuoyunda duyulması açısından önemli bir gelişme olarak görülmüştür. Katılımcılar ayrıca hükümetin taktik olarak ele geçiremediği kurumların alternatifini yarattığına dikkat çemiştir. Örneğin, Türkiye Gazeteciler Sendikası (TGS) karşısında, hükümete yakın konfederasyon olan Hak-İş’e katılan Medya-İş diye bir sarı sendika kurulmuş ve Anadolu Ajansı’ndaki (AA) TGS üyeleri istifa ettirilerek onların yerine Medya-İş üyeleri geçirilmiştir. Benzer bir durumun, Türkiye Gazeteciler Cemiyeti’nin (TGC) karşısına, iktidara yakın gazetelerin üst yöneticilerinden oluşan Medya Derneği’nin kurdurulması ile yaşandığı ifade edilmiştir.

Diğer mecralarla karşılaştırıldığında, internet konusunda faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşları daha etkin çalışmaktadır. Bu tür sivil toplum örgütlerinin “daha iyi uluslararası ilişkiler kurabildiği” ve “gençlerin de tepkisini arkalarına alarak çok iyi çalıştıkları” ifade edilmiştir. Buna örnek olarak da Gezi Parkı protestolarından önce gerçekleştirilen en büyük sivil toplum eylemi olarak, 15 Mayıs 2011 tarihinde Türkiye’nin 30 ilinde eşzamanlı olarak yapılan “İnternetime Dokunma” yürüyüşü örnek olarak verilmiştir.

Değerlendirme:

Bağımsız Değerlendirme:

- 1 Ülke göstergesi hiçbir yönüyle karşılamıyorsa
- 2 Ülke göstergesi çok az yönüyle karşılıyorsa
- 3 Ülke göstergesi bazı yönleriyle karşılıyorsa
- 4 Ülke göstergesi pek çok yönüyle karşılıyorsa
- 5 Ülke göstergesi bütün yönleriyle karşılıyorsa

Ortalama:

3.3

1.12 Basın yasaları, devlet kurumları, vatandaşlar ve çıkar grupları arasındaki anlamlı müzakereler sonucunda çikartılır.

Analiz

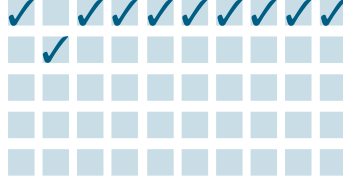
Türkiye’de hukuki süreçlerde şeffaflık bulunmamaktadır. Sivil toplum veya meslek örgütleri, yasa tasarılarının oluşturulması sürecine dahil olmakta zorlanmaktadır. Katılımcılar, Türkiye’de genel olarak yasaların oluşma sürecinin, anlamlı müzakereler ışığında yapıldığının söylenemeyeceği konusunda görüş birliği içinde olmuştur. Başka ifadeyle söylenirse, katılımcılara göre yasa çıkarma süreci Türkiye’de “anlamlı müzakereler” değil, “müzakere ediyormuş gibi yapmak” biçiminde cereyan etmektedir. Hukukçular, meslek örgütü ve STK temsilcileri, yasa tasarılarının kanunlaşma sürecinde kendilerine çeşitli vesilelerle danışıldığını belirtmiş, ancak verdikleri görüşlerin nasıl dikkate alınmadığını örneklerle açıklamışlardır. Örneğin, hukukçu katılımcılardan biri, 2007 tarihli 5651 İnternet Yasası çıkarılmadan önce tasarının kendilerine geldiğini, konuyu Alternatif Bilişim Derneği gibi derneklerle tartışarak öneriler oluşturduklarını, ancak mecliste çok kısa sürede görüşülerek kabul edilen kanunun hem kendilerine gelen tasarıdan çok farklı olduğunu hem de kendi önerilerinin dikkate alınmadığını ifade etmiştir.

Alternatif Bilişim Derneği temsilcisi ise, Bilgi Edinme Kanunu ile ilgili tasarılar ulaşmaya çalıştıklarını ancak başarılı olamadıklarını belirtmiştir.

Değerlendirme:

Bağımsız Değerlendirme:

- 1 Ülke göstergesi hiçbir yönüyle karşılamıyorsa
- 2 Ülke göstergesi çok az yönüyle karşılıyorsa
- 3 Ülke göstergesi bazı yönleriyle karşılıyorsa
- 4 Ülke göstergesi pek çok yönüyle karşılıyorsa
- 5 Ülke göstergesi bütün yönleriyle karşılıyorsa

Ortalama:

1.1

1. BÖLÜM için genel ortalama:

2.5

2. BÖLÜM:

Medya dünyası çeşitlilik, bağımsızlık ve sürdürülebilirlik kavramlarıyla nitelendirilir.

2.1 Çeşitli bilgi kaynakları (yazılı ve görsel basın, internet, cep telefonları gibi) vatandaşlar için erişilebilir ve düşük maliyetlidir.

Analiz

İnternet ve cep telefonları

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) 2013 verilerine göre, Türkiye'nin 2013 nüfusu 76,6 milyondur; bunun % 67'sini (yaklaşık 52 milyon) ise 15-64 yaş arası nüfus oluşturmaktadır. Diğer yandan, Türkiye'de 69,6 milyon cep telefonu kullanıcısı bulunmaktadır. Cep telefonları düşük gelirliiler arasında bile oldukça yaygın olmakla birlikte akıllı telefonlara sahip çok sayıda yurttaşın bunları enformasyon mu yoksa "sadece prestij" için mi kullandıkları tartışmalıdır.

TÜİK'in 2013 yılında gerçekleştirdiği "Hanelerde Bilişim Teknolojileri Kullanımı" anketi 16-74 yaş grubunu kapsamaktadır ve buna göre, bu yaş grubunun (yaklaşık 54 milyon) % 49'u hanede internet erişimine sahiptir ve bilgisayar kullanmaktadır.

Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu (BTK) tarafından hazırlanan, bilişim sektöründe 2013 yılı 3. çeyrek değerlendirme raporuna göre ise, 2013 Kasım ayı itibarıyla, Türkiye'de internet abone sayısı 34 milyonu aşmıştır, bunun 25,4 milyonu mobil internet kullanan abonelerdir.

Panel katılımcıları, Türkiye'de cep telefonu kullanıcısı sayısının yüksek olmasına rağmen, hem cep telefonu cihazlarına hem de internete erişimin (mobil internet dahil her türlüşü) Avrupa'daki örneklere göre pahalı olduğunu, iletişim servisleri ve araçları üzerindeki vergilerin fazla olduğunu düşünmektedir. Bu açıdan nüfusun çeşitli tabakaları arasında "dijital uçurum" olduğu ifade edilmiştir. Ancak, katılımcılar internet üzerinden gazete okuma alışkanlığının arttığını da eklemiştir.

Yazılı basın

Türkiye'de günlük gazetelerin toplam tirajı 5 milyondur. Hürriyet gazetesinin Türkiye'de gazete okuma alışkanlıkları ve algısı üzerine her yıl yaptırdığı araştırmanın sonucunu, 2012 yılı sonunda gerçekleştirilmiştir. Örneklem seçiminde, TÜİK nüfus dağılımına paralel bir örneklem planlaması yapılan çalışmada 31 ilde 15 yaş üzeri kentli nüfusu temsil eden 4 bin 500 kişiyle yürütülen araştırmaya katılanlara basılı gazete okuma alışkanlıkları sorulduğunda, % 17'si düzenli olarak, hemen her gün gazete okuduğunu belirtmiştir. Toplamda haftada 2- 5 gün arası gibi farklı sıklıklarla da olsa basılı gazete okuyan bireylerin toplam örneklemdeki oranının % 53 olduğu gözlemlenmiştir. Buna örnek olarak da basılı halde tirajı 22 bin civarında olan Radikal gazetesinin, internet ortamında 800 binden fazla okuyucuya ulaşabilmiş olması verilmiştir.

Katılımcılar toplam 5 milyon olan günlük gazete tirajının kemikleştiğini, basılı gazetelerin belli bir yaş altındaki okuyucuya ulaşmakta zorlandığını ifade etmiştir. Ek olarak, basılı materyallerin dağıtımını konusunda mevcut pazarı elinde tutan iki ana dağıtım şirketinin yarattığı “tekelleşme,” Türkiye’de yazılı basının tirajlarının ülke nüfusuna göre hep düşük oranlarda seyretmesinin nedenleri arasında göstermiştir. Gazeteci panelistler, özellikle düşük tirajlı ana akım dışında kalan sol eğilimli gazetelerin dağıtımını tekel oluşturmuş dağıtım şirketleri tarafından yapılsa bile, satışlarının zorlaştırılmaya çalışıldığını, özellikle küçük illerde vitrine konulmak yerine, satış raflarının arka kısımlarında sergilendikleri ya da saklandıkları tespitinde bulunmuşlardır. Ayrıca katılımcılara göre, YAYSAT şirketinin dağıtım için tahsil ettiği ücretlerin yüksekliği de bu tür gazetelerin dağıtımını zorlaştırmaktadır.

Radyo ve Televizyon

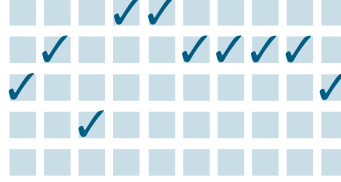
Türkiye’de hedef kitleye ulaşım açısından daha yaygın olan veya gazetelere göre daha fazla tüketilen radyo ve televizyon yayınlarına erişim uydu, kablolu veya karasal erişim aracılığıyla olmaktadır. Radyo, Televizyon Üst Kurulu (RTÜK) 2014 Raporu’na göre, Türkiye’de uydu üzerinden erişilen televizyon kanalı sayısı 293, kablolu erişimdeki televizyon kanalı sayısı 139, karasal olarak erişilebilen analog yayındaki televizyon sayısı ise 246’dır. Bu rakamlar radyo yayıncılığı için ise sırasıyla 92, 4, 1059 olarak karşımıza çıkmaktadır. Devlet İstatistik Kurumu 2014 verilerine göre ise, 2012 yılında Türkiye’de faal olan radyo ve televizyon kurumu sayısı 1166 olup, bu yayın kurumlarının % 86,5’i karasal ortamda, % 13,5 ise sadece uydu, kablolu veya internet üzerinden yayın yapan kurumlardır. Bu rakamlar en fazla tüketilen bu iki mecraaya erişimin yine en fazla karasal linkler üzerinden gerçekleştiğini göstermektedir. Ancak karasal yayınlarla ilgili olarak 3 Mart 2011’de yürürlüğe giren 6112 sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun’un 26. maddesi ile RTÜK’e bırakılan frekans tahsisi henüz gerçekleştirilmemiştir. Kanundaki yeni düzenlemelere göre, Türkiye’nin 2015 Mart ayı itibarıyla karasal yayıncılık alanında bütünüyle karasal sayısal (dijital) yayıncılığa geçmesi gerekmektedir.

Katılımcılar, süreçteki belirsizliğe rağmen, dijital yayıncılığa geçişin yayın kalitesini artıracığı, erişimi kolaylaştıracağı, antenlerin yarattığı görsel kirliliği ortadan kaldıracığı vb. gerekçelerle sayısal yayıncılığa geçiş sürecini olumlu karşılamışlardır. Ancak sayısal yayınların tüketici açısından yeni alıcılara ve televizyonlara ihtiyaç duyulacak olması nedeniyle erişimi pahalı kılacağı yönünde görüş bildirenler olmuştur. Sadece büyük şehirlerde izlenebilen İnternet Protokolü Televizyonu’nun (IPTV) teknik kalitesi internetin yavaşlığından ötürü düşük kalitede olup, bazı muhalif kanalları dışarıda bırakmaktadır.

Değerlendirme:

Bağımsız Değerlendirme:

- 1 Ülke göstergesi hiçbir yönüyle karşılamıyorsa
- 2 Ülke göstergesi çok az yönüyle karşılıyorsa
- 3 Ülke göstergesi bazı yönleriyle karşılıyorsa
- 4 Ülke göstergesi pek çok yönüyle karşılıyorsa
- 5 Ülke göstergesi bütün yönleriyle karşılıyorsa

Ortalama:

2.2

2.2 Vatandaşların yurtiçi/yurtdışındaki medya kaynaklarına erişimi devlet yetkililerince sınırlandırılmamıştır.

Analiz

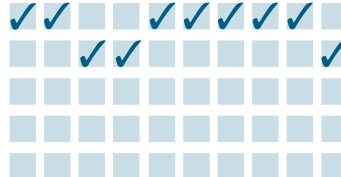
Yurtdışından yayın yapan (CNN International, BBC, El Cezire gibi) yabancı televizyon haber kanalları Türkiye'de kablolu, dijital veya uydu kanallarından izlenebilmektedir. Söz konusu kanallar izlenebilmesine rağmen, son bir yıl içinde bu kanalların muhabirleri, Türkiye'de gazetecilik yaparken sansür ve engellemeyle karşı karşıya kalmışlardır. Örneğin, BBC Türkçe kanalının NTV ile anlaşması uyarınca yayınlanan Dünya Gündemi programı Gezi Parkı eylemleri sırasında BBC Türkçe muhabirinin Gezi Parkı'nın içinden yaptığı bir haber paketini içerdiği için NTV tarafından yayınlanmamıştır.

İkinci bir örnek ise Gezi Parkı eylemlerinin yıldönümü olan 31 Mayıs 2014 tarihinde yaşanmış, Taksim Meydanı'ndan canlı yayın yapan CNN International muhabiri Ivan Watson, canlı yayın sırasında sivil polis tarafından gözaltına alınmış, yayın engellenmiştir. 2014 yılı Mart ve Nisan aylarında Twitter ve Youtube'a erişim geçici olarak engellenmiştir.

Değerlendirme:

Bağımsız Değerlendirme:

- 1 Ülke göstergesi hiçbir yönüyle karşılamıyorsa
- 2 Ülke göstergesi çok az yönüyle karşılıyorsa
- 3 Ülke göstergesi bazı yönleriyle karşılıyorsa
- 4 Ülke göstergesi pek çok yönüyle karşılıyorsa
- 5 Ülke göstergesi bütün yönleriyle karşılıyorsa

Ortalama:

1.3

2.3 Etkin rekabet yasası/düzenlemesi medyadaki yoğunlaşmayı ve tekeli önlemeye çalışır.

Analiz

Türkiye'deki medya sektörü iki ana grubun hâkimiyetindedir. Çeşitli holdinglerin sektördeki gücünün önemli bir göstergesi olan reklam geliri yüzdeleri üzerinden değerlendirildiğinde, 2011 yılında Doğan Medya Grubu, televizyon yayını sektöründeki % 36'lık (Kanal D, CNNTürk, tv2), gazete sektöründeki % 58'lik (ana gazeteler: Hürriyet, Radikal, Posta, Fanatik), dergi sektöründeki % 30'luk ve internet sektöründeki % 20'lik payıyla en büyük oluşumdur. Buna karşılık Turkuvaz Medya Grubu, televizyon yayını sektöründe % 19 (ATV, A Haber, Minika TV), gazete sektöründe % 24 (örneğin, Sabah, Fotomaç, Takvim, Yeni Asır), dergi sektöründe % 18 ve internet sektöründe % 4'lük payı elinde tutmaktaydı.

Medya, bu şirketlerin temel faaliyet alanı değildir. Örneğin, Doğan Grubu enerji, ticaret, finans ve turizm sektörlerinde; öte yandan Turkuvaz Medya Grubu'nun sahibi olan Çalık Holding enerji, tekstil, inşaat, finans ve ticaret sektörlerinde de faaliyet göstermektedir. NTV veya Star TV gibi önde gelen televizyon kanallarının sahibi olan Doğuş Grubu da inşaat, emlak, bankacılık ve otomotiv sektörlerinde aktif durumdadır. Bu muhtelif yapılar çıkar çatışmasına neden olmakta, kâr elde etme potansiyeli bulunan diğer yatırımlar medya faaliyetlerinden genellikle önde gelmekte ve bu durum da medya kuruluşlarını, ağırlıklı müşterilerden (örneğin devletten) gelen ekonomik baskılar karşısında savunmasız bırakmaktadır.

Türkiye'de medya sektöründeki yoğunlaşma, 1980'li yılların ortalarından itibaren başlamış; radyo ve televizyon yayıncılığı üzerindeki devlet tekelinin kalkmasından sonra 1990'ların ortalarından itibaren artarak devam etmiştir. Ancak, 2002 yılında AKP'nin iktidara gelmesinden sonra bu yoğunlaşmada yeni bir faza geçilmiş, ekonomik ve siyasal gücün, merkezden çevreye doğru el değiştirmesi, askeri vesayetle hesaplaşmaya gidilmesi sonucunda, özellikle de 2007 genel seçimleri sonrasında medya sektörü mülkiyet sahipliği ve yoğunlaşma açısından yeni bir döneme girmiştir.

Bir katılımcı, medya sektöründe bugün varılan noktada "sermayedeki tekelleşme ile ideolojik tekelleşmeyi birbirinden ayırmak gerektiğini" söyleyerek, hükümetle doğrudan ilişki içindeki sermaye gruplarına ait medyanın ideolojik teksesliliğini ifade etmek üzere kullanılmaya başlanan "havuz medyası"nın varlığının alışlagelmiş medya yoğunlaşmasından "daha tehlikeli" olabileceğine işaret etmiştir. Ayrıca, sermayedarların eskiden, hükümet yanlısı içeriklerle yayın yaparak hükümetle diğer sektörlerde yaptıkları iş anlaşmalarında ekonomik avantaj elde etmek amacıyla medya sektörüne girme çabası güttüğü, ancak günümüzde bu durumun farklılaştığı da belirtilmiştir. İktidarda bulunan siyasi erkin, yalnızca ve sadece kendi ürettiği politikaların savunuculuğunu yapacak bir medya yaratma arzusuyla, ihale verdikleri kişileri medya kuruluşu sahibi olmaya teşvik ettiğinin gözlemlendiği ifade edilmiştir.

Rekabet hukuku mevzuatına göre bir şirket, yıllık ortalama izleyici oranı % 20 ya da daha yüksek olan bir yayın işletmesinin % 50'sinden fazlasına sahipse, hissesinin % 50'yi aşan kısmını satmak zorunda kalır. Türkiye'deki televizyon kanalı sayıları göz önünde bulundurulursa, bahsi geçen izleyici oranlarına ulaşmak ve bu eşiği geçmek ise neredeyse imkânsızdır.

Gazete ve dergi yayıncılığı sektöründeki şirket birleşmeleri konusunda ise Rekabet Kurulu onayı gerekmektedir. Örneğin, halihazırda bir gazetenin sahibi olan bir şirket başka gazeteleri de satın almak isterse, herhangi bir aktörün piyasa hâkimiyetini elinde tutmasını engellemekle yükümlü olan Rekabet Kurulu'ndan onay almak zorundadır.

Türkiye'de yabancı sermayeli medya kuruluşu sahipliği konusuna gelince, medya kuruluşlarına yapılacak yatırımlarda yabancı sermaye miktarı için yasal sınır % 50 olarak belirlenmiştir.

Değerlendirme:

Bağımsız Değerlendirme:

1	Ülke göstergesi hiçbir yönüyle karşılamıyorsa	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☒	☐	☐
2	Ülke göstergesi çok az yönüyle karşılıyorsa	☒	☐	☐	☒	☐	☐	☐	☐	☐
3	Ülke göstergesi bazı yönleriyle karşılıyorsa	☒	☐	☒	☐	☐	☐	☒	☒	☐
4	Ülke göstergesi pek çok yönüyle karşılıyorsa	☐	☒	☐	☐	☒	☒	☐	☐	☐
5	Ülke göstergesi bütün yönleriyle karşılıyorsa	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Ortalama:

2.9

2.4 Hükümet ekonomik olarak sürdürülebilir ve bağımsız medya kanallarıyla medya dünyasındaki çeşitliliği artırır.

Analiz

Hükümetin medyada çeşitliliği desteklemek yerine genellikle kendisine yakın medya kurumlarını desteklediği görüşü belirtilmiştir. Yine de Türkiye'de medya sahipliğinin yoğunlaşmış yapısının dışında kalan küçük tirajlara sahip bağımsız veya muhalif sayılabilecek küçük bir grup gazete de bulunmaktadır ve devletin bu tür medyaya yaptığı mali destek Basın İlan Kurumu (BİK) vasıtasıyla gerçekleştirilir. Basın İlan Kurumu, devlet kurumlarının faaliyetlerini (ihale, vb.) ait duyuruların resmi ilanlar olarak belli bir tiraja ve yayınlanma sıklığına sahip medya kuruluşlarında yayınlanmasını sağlar (2.8 numaralı maddeye bakınız).

Değerlendirme:

Bağımsız Değerlendirme:

1	Ülke göstergesi hiçbir yönüyle karşılamıyorsa	✓	✓				✓		✓	✓	✓
2	Ülke göstergesi çok az yönüyle karşılıyorsa				✓	✓		✓			
3	Ülke göstergesi bazı yönleriyle karşılıyorsa			✓							
4	Ülke göstergesi pek çok yönüyle karşılıyorsa										
5	Ülke göstergesi bütün yönleriyle karşılıyorsa										

Ortalama:

1.5

2.5 Medya kadın ve erkeğin sesini eşit oranda duyurur.

Analiz

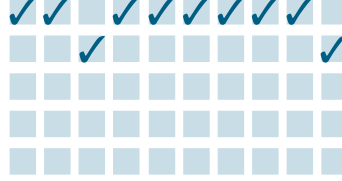
Panelistler, son yıllarda bir nebze gelişme sağlansa da Türkiye’de medyanın “kadın erkek sesini eşit oranda duyurmadığı” konusunda hemfikirlerdir. Kadın örgütlerini temsil eden bir panelist, Frederich Ebert Vakfı’nın da destekçileri arasında bulunduğu “Kadınların Medya İzleme Grubu” faaliyetleri kapsamında 2008 yılında yapılan bir araştırmanın sonuçlarına değinmiştir. Bu çalışmada, 2008 ve 2009 yıllarında ocak ayında 2 hafta boyunca 10 gazete, 5 radyo, 5 internet sitesindeki haberlerin kadınları nasıl temsil ettiği izlenmiş, 2008’den 2009’a anlamlı bir değişim görülmemiştir. Araştırmada yer alan iki sol eğilimli gazetede de durumun değişmediği gözlemlenmiştir. Araştırmaya göre, gazetelerin baş sayfalarında kadınların temsil oranı % 21’dir; yani 5 haberden 1’inde kadınlara yer verildiği görülmüştür. Araştırma sonuçları, internet haber sitelerinin manşet haberlerinde yaklaşık her üç haberden birinin kadınlara yer verdiğini, televizyonda kadınların temsil oranının yüksek görüldüğü halde haberdeki asıl görünürlükleri dikkate alınınca bu oranın % 20’de kaldığını göstermektedir. Kadınların ayrıca erkeklere oranla sayıca az ve nitel olarak daha alt kadrolarda istihdam edildikleri görülmüştür.

Habercilerin farkında oldukları halde cinsiyetçi ve ayrımcı dil kullanmaya devam ettiklerinin gözlemlendiği ifade edilmiştir. Örneğin, Türkiye Gazeteciler Sendikası Kadın-LGBTİ Komisyonu üyesi bir panelist, editörlerin kullandığı cinsiyetçi ve ayrımcı dilin “gözden kaçan bir şey” olduğunu düşünmediğini dile getirerek, sadece erkek değil kadın gazetecilerin de bu tür dil ve söylemleri neredeyse “inat” edercesine kullandığını gözlemlendiğini söylemiştir. Panelist, TGS Kadın-LGBTİ Komisyonu adına arayıp cinsiyetçi ve ayrımcı dilin kullanılmaması için gazetecileri uyarıya çalıştıklarında da ters tepkilerle karşılaştığını dile getirmiştir. Kadınların medyada az temsil edilmeleri toplumun giderek muhafazakârlaşmasıyla ilişkilendirilmiştir.

Değerlendirme:

Bağımsız Değerlendirme:

- 1 Ülke göstergesi hiçbir yönüyle karşılamıyorsa
- 2 Ülke göstergesi çok az yönüyle karşılıyorsa
- 3 Ülke göstergesi bazı yönleriyle karşılıyorsa
- 4 Ülke göstergesi pek çok yönüyle karşılıyorsa
- 5 Ülke göstergesi bütün yönleriyle karşılıyorsa

Ortalama:

1.2

2.6 Medya etnik, dilsel, dinsel, politik ve sosyal farklılıklarıyla toplumun bütün kesimlerinin sesini eşit oranda duyurur.

Analiz

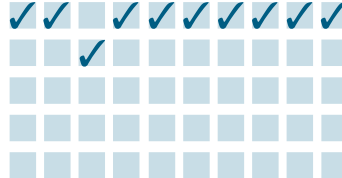
Panelistler, medyanın toplumun bütün farklı kesimlerinin sesini eşit oranda duyurmadığı konusunda hemfikirdir. Örneğin, Türkiye’de Kürtler ve Alevilerle ilgili haberlerin gazetelerde genelde diğer haberlere göre daha “küçük” görüldüğüne; Ermeni veya Rum kelimesinin bazı aşırı sağcı gazeteler tarafından küfür yerine kullanıldığına dikkat çekilmiştir. Mevsimsel işçiler veya madencilerle ilgili haberler Mayıs 2014’te Soma’da meydana gelen ve 301 kişinin ölümüyle sonuçlanan maden patlamasına kadar nadiren ele alınmıştır.

Ateistler de medyada genellikle negatif terimlerle anılmaktadır. Eşcinsel haklarına dair haberlerin çok az olduğu ama eskiden “travesti terörü” olarak yansıyan LGBTİ bireylerle ilgili haberlerde son zamanlarda biraz iyileşme gözlemlendiği ifade edilmiştir.

Değerlendirme:

Bağımsız Değerlendirme:

- 1 Ülke göstergesi hiçbir yönüyle karşılamıyorsa
- 2 Ülke göstergesi çok az yönüyle karşılıyorsa
- 3 Ülke göstergesi bazı yönleriyle karşılıyorsa
- 4 Ülke göstergesi pek çok yönüyle karşılıyorsa
- 5 Ülke göstergesi bütün yönleriyle karşılıyorsa

Ortalama:

1.1

2.7 Marjinal (farklı kesimler) dahil tüm yurttaşların bilgi ihtiyacı tutarlı Bilgi ve İletişim Teknolojileri (BİT) politikaları ile sağlanır.

Analiz

Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu (BTK) Türkiye'deki ICT (Enformasyon ve İletişim Teknolojileri) politikalarını yürütmektedir. Katılımcılar, yurttaşların bilgi ihtiyacının şeffaf ve internetin özgürlükçü yanını ortaya çıkaracak şekilde hazırlanmış BİT politikalarıyla sağlandığını düşünmemektedir.

Değerlendirme:

Bağımsız Değerlendirme:

1	Ülke göstergesi hiçbir yönüyle karşılamıyorsa	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
2	Ülke göstergesi çok az yönüyle karşılıyorsa	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
3	Ülke göstergesi bazı yönleriyle karşılıyorsa	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
4	Ülke göstergesi pek çok yönüyle karşılıyorsa	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
5	Ülke göstergesi bütün yönleriyle karşılıyorsa	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓

Ortalama:

1.2

2.8 Hükümet reklam yerleştirme üzerindeki gücünü editöryel içeriğe müdahale aracı olarak kullanmaz.

Analiz

Türkiye'de ana akım medya dışında kalan bağımsız veya muhalif olarak nitelendirilebilecek, düşük tiraja sahip yayınlar bulunmaktadır. Basın İlan Kurumu, devlet kurumlarının ihale, vb. etkinliklerini resmi ilan olarak duyururken, devlet tarafından verilen ilanların sadece büyük gazeteler değil, bağımsız ve küçük tirajlı gazeteleri de kapsayacak şekilde paylaşılmasını sağlamak durumundadır.

Ancak panelde, resmi ilanların gazetelere karşı "havuç veya sopa" gibi kullanılması, Basın İlan Kurumu'nun işleyişine dair en çok getirilen eleştirilerden biri olmuştur. Muhalif ve az tirajlı bir gazetede çalışan panelistlerden biri, çalıştığı gazetede haber yaparken Basın İlan Kurumu'ndan gelen ilan gelirine ihtiyaçları olduğu için "ilanımız kesilirse" diye bir endişeyi zaman zaman yaşadıklarını ifade etmiştir.

TL reklam yatırımıyla televizyonun en çok reklam yatırımı yapılan mecra olduğu görülmektedir. Panelistler genel reklam piyasasının hacmiyle ilgili net bir bilgiye sahip olmamakla birlikte, bir uzman reklam pastasının tüm medya kuruluşlarını beslemeye yetmediğini, medya kuruluşlarının medya dışı kaynaklarla “sübvansane olduğunu” ifade etmiştir.

Değerlendirme:

Bağımsız Değerlendirme:

1	Ülke göstergesi hiçbir yönüyle karşılamıyorsa	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
2	Ülke göstergesi çok az yönüyle karşılıyorsa	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
3	Ülke göstergesi bazı yönleriyle karşılıyorsa	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
4	Ülke göstergesi pek çok yönüyle karşılıyorsa	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
5	Ülke göstergesi bütün yönleriyle karşılıyorsa	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓

Ortalama:

1.4

2. BÖLÜM için genel ortalama:

1.6

3. BÖLÜM:

**Yayın yönetmeliği şeffaf ve bağımsızdır,
devlet yayın kuruluşları gerçek
birer kamu hizmeti kuruluşu haline
dönüştür.**

3.1 Yayıncılık Kanunu kamu, ticari ve topluluk yayıncılığına olanak sağlamak için düzenlenmiş ve bu doğrultuda uygulanmaktadır.

Analiz

Türkiye’de yayıncılığı düzenleyen mevzuat, kamu yayıncılığını düzenleyen 2954 sayılı Türkiye Radyo Televizyon (TRT) Kanunu ile 15.02.2011 tarihinde kabul edilen 6112 sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun’dur.

Önemli eksikliklerden bir tanesi, Türkiye’deki yasal düzenlemelerin, dünyada “topluluk” radyo ve televizyonları olarak bilinen ve esas olarak sivil toplum örgütleri, vakıflar, etnik, kültürel, dinsel toplulukları temsil eden dernekler veya yurttaş inisiyatifleri tarafından kurulup yönetilen ve kâr amacı gütmeyen nitelikteki topluluk medyalarının varlığına izin vermiyor olmasıdır.

6112 sayılı Kanun’un 19. maddesi yayın hizmeti yapabilme yetkisini sadece, Türk Ticaret Kanunu hükümlerine göre kurulmuş anonim şirketlere vermektedir. Madde;

“Siyasî partiler, sendikalar, meslek kuruluşları, kooperatifler, birlikler, dernekler, vakıflar, mahallî idareler ve bunlar tarafından kurulan veya bunların doğrudan veya dolaylı ortak oldukları şirketler ile sermaye piyasası kurumları ve bunlara doğrudan veya dolaylı ortak olan gerçek ve tüzel kişilere yayın lisansı verilemez. Bu kuruluşlar, medya hizmet sağlayıcı kuruluşlara doğrudan veya dolaylı ortak olamaz”

diyerek, yayıncılık hizmetini bütünüyle ticari kuruluşlara bırakmaktadır.

Bunun sonucunda, ana akım medyada ve TRT yayınlarında, kendilerini dillendirmek imkânı bulamayan farklı etnik, dinsel, kültürel kimlikler, alternatif ve muhalif sesler temsil edilememektedir. Ancak yine de mevcut yasaya rağmen, çeşitli Alevi topluluklarıyla, bazı İslami dinsel gruplarla ilişki içinde olan ve Kürt hareketinin desteklediği radyo televizyon kanalları ile karşılaşılabilir. Türkiye bağlamında bu örnekleri, kâr amacı taşıyıp taşımadıklarına bakmaksızın topluluk medyası saymak mümkündür. Ayrıca, Açık Radyo gibi, “bağımsız medya” örnekleri de mevcuttur.

Ancak buna rağmen hâlâ farklı kimlik ve alternatif seslerin çoğunluğunun medyaya erişimi bulunmamaktadır. Bu durum internetin yaygınlaşması sonucunda bu mecraayı kullanan haber siteleri, Livestream veya Ustream gibi internet üzerinden belli platformlar vasıtasıyla yapılan haber yayınlarıyla bir miktar kırılmıştır. Bu imkân özellikle de Gezi Parkı protestoları sırasında ana akım medya ile hükümet yanlısı medyanın, ülkenin bütününe yayılan direnişi adil ve yeterli şekilde

haberleştirememesine tepki olarak kullanılmıştır. Ancak, internet erişiminin hâlâ pahalı olması ve sınıf, eğitim düzeyi, kuşak farkı gibi nedenlerden kaynaklanan sınırlılıkları nedeniyle iletişim hak ve özgürlüğünün başlıca mecrası, ticari nitelikli, ana akım radyo ve televizyonlar olmaya devam etmektedir.

Bu olumsuz yönlere rağmen, panelistler, yasanın öngörmediği topluluk yayıncılığı dışarda tutulursa, Türkiye'de yayıncılık kanununun kamusal ve ticari yayıncılığa olanak sağlayacak şekilde düzenlendiğini ve uygulandığını kabul etmişlerdir.

Değerlendirme:

Bağımsız Değerlendirme:

1	Ülke göstergesi hiçbir yönüyle karşılamıyorsa	■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■
2	Ülke göstergesi çok az yönüyle karşılıyorsa	■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■
3	Ülke göstergesi bazı yönleriyle karşılıyorsa	■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■
4	Ülke göstergesi pek çok yönüyle karşılıyorsa	■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■
5	Ülke göstergesi bütün yönleriyle karşılıyorsa	■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■

Ortalama:

4.8

3.2 Yayıncılık bağımsız bir organ tarafından denetlenir. Bu organ, sivil toplumun katılımıyla ve herhangi bir siyasi partinin güdümünde olmadan, kamuya açık şekilde atanmış kendi denetleme kurulunun müdahalelerine karşı yasayla koruma altına alınır.

Analiz

Türkiye'de radyo ve televizyon yayınlarının denetlenmesi ve lisans verme yetkisi Radyo Televizyon Üst Kurulu'na (RTÜK) verilmiştir. Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkındaki Kanun'un 35 (2) maddesi,

"Seçim için, siyasî parti gruplarının üye sayısı oranında belirlenecek üye sayısının ikişer katı aday gösterilir ve Üst Kurul üyeleri bu adaylar arasından her siyasî parti grubuna düşen üye sayısı esas alınmak suretiyle Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulu'nca seçilir. Ancak, siyasî parti gruplarında, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde yapılacak seçimlerde kime oy kullanılacağına dair görüşme yapılamaz ve karar alınamaz"

demektedir.

Mevcut durumda, TBMM Genel Kurulu tarafından siyasal partilerden gösterilen adaylar arasından seçilen 9 kişiden oluşan Üst Kurul'da, muhalefet partileri Milliyetçi Hareket Partisi (MHP), Bağımsız Demokrasi Partisi (BDP) 1'er üye, Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) 2 üye ile temsil edilmekte, geri kalan 5 üye Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP) temsilcilerinden oluşmaktadır. Bu yapıda, yayıncı ve işverenler, sendika, meslek örgütleri veya gazeteciler temsil edilmemektedir. Panelistlere göre, bu yapılanma şekli RTÜK'e hükümetin çizgisinde hareket eden "iktidarın denetiminde" bir organ niteliği vermektedir. Ek olarak, RTÜK, başbakan yardımcısına bağlı olarak çalışmaktadır.

RTÜK'ün hükümet politikaları lehine yaptığı müdahalelerden birine örnek olarak, Gezi Parkı eylemleri sırasında yayın yapan muhalif televizyonlardan bir olan Hayat Televizyonu'nun RTÜK'e lisans almak için gerekli tüm başvuruları yapmış olduğu halde "lisansı olmadığı" gerekçesiyle kapatılmak istenmesi verilmiştir.

Değerlendirme:

Bağımsız Değerlendirme:

1	Ülke göstergesi hiçbir yönüyle karşılamıyorsa	✓ ✓ ✓ ✓ ✓ ✓ ✓ ✓ ✓ ✓
2	Ülke göstergesi çok az yönüyle karşılıyorsa	✓
3	Ülke göstergesi bazı yönleriyle karşılıyorsa	
4	Ülke göstergesi pek çok yönüyle karşılıyorsa	
5	Ülke göstergesi bütün yönleriyle karşılıyorsa	

Ortalama:

1.1

3.3 Düzenleme Kurulu yayıncılık hizmetlerini ve lisanslarını kamu yararına düzenler. Toplumun geniş kesimini temsil ederek tarafsızlık ve görüş çeşitliliği sağlar.

Analiz

Türkiye'de televizyon ve radyo kanallarının frekans tahsisleri ile lisans sahibi olmalarına dair sorun henüz çözülememiştir. Kanununun 26. maddesi, ticari kanalların lisans dağılımlarının ihale ile yapılmasını öngörmektedir. Ancak sürecin nasıl işleyeceği konusunda belirsizlikler mevcuttur. Bu süreç içerisinde, yasanın çıkmasından ancak 19 yıl sonra 2013 yılı Nisan ayında gerçekleştirilebilen ulusal frekans ihalesi, bu ihaleye yapılan itirazın Danıştay tarafından kabulü üzerine iptal edilmiştir. Panelistler bu belirsizliğin, RTÜK yönetiminde çoğunluğa sahip olan

hükümete, ihale koşullarını istediği şekilde belirleme ve manipüle etme, ayrıca başvuru sahibi medya kuruluşları üzerinde siyasal baskı kurma imkânı verdiğini düşünmektedir.

Radyo ve televizyon yayınlarının düzenlenmesiyle ilgili yasanın 32. maddesi, RTÜK'ün radyo ve televizyon yayınlarının gözetimi ile ilgili olarak uyguladığı yaptırımları, 8. maddesi ile yayınlarda gözetilmesi gereken ilkeleri sıralamaktadır. 8. maddede sıralanan ilkelerin ihlali halinde RTÜK, para cezasından lisansın iptal edilmesine kadar uzanan cezalar verebilmektedir. Ancak 8. maddede sıralanan bentler çeşitli belirsizlikler taşımaktadır. Örneğin, (f) bendi "[yayımlar] Toplumun milli, manevi değerlerine, genel ahlaka ve ailenin korunması ilkesine uygun olmalıdır..." demektedir. Ancak "toplumun milli, manevi değerleri" ile neyin kastedildiği konusundan bir tanımlama getirilmemiştir. Bu da ilgili cezaların verilebilmesini çok kolaylaştırmaktadır.

Değerlendirme:

Bağımsız Değerlendirme:

1	Ülke göstergesi hiçbir yönüyle karşılamıyorsa	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☒	☒	☒	☒
2	Ülke göstergesi çok az yönüyle karşılıyorsa	☒	☒	☒	☒	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
3	Ülke göstergesi bazı yönleriyle karşılıyorsa	☐	☐	☐	☐	☒	☒	☐	☐	☐	☐	☐	☐
4	Ülke göstergesi pek çok yönüyle karşılıyorsa	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
5	Ülke göstergesi bütün yönleriyle karşılıyorsa	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Ortalama:

1.8

3.4 Devlet/kamu yayın kuruluşları bağımsız, açık ve şeffaf bir şekilde seçilen ve toplumun geniş kesimini temsil eden bir denetleme organı aracılığıyla kamuoyuna hesap verir.

Analiz

Türkiye'de topluluk medyalarının bulunmaması, özel televizyon kanallarının frekans ihaleleriyle ilgili içinde buldukları durum ve siyasal baskılara açık olmaları, kamu yayıncılığı yapma iddiasındaki Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu'nun (TRT) önemini artırdığı halde, kurumun bu sorumluluğu gerektiği şekilde yerine getirmede düşünlümlüktür.

1990 yılında ilk özel televizyon kanalının yayına başlamasının ardından, özel radyo ve televizyon kanallarında yaşanan patlamayla de facto olarak radyo ve televizyon

yayıncılığı üzerindeki tekeli ortadan kalkan TRT, kamu hizmeti yayıncılığının gereği olarak bütün toplumsal kesimlere aynı "mesafede" veya "yakınlıkta" durması gerekirken, giderek artan ölçüde siyasal iktidar güdümünde davranmaya başlamıştır. 1 Mayıs 1964'te kurulan ve bundan kısa bir süre sonra, 1971 yılında özerkliğini yitiren TRT, zaman içinde giderek mevcut hükümetlerin denetimi altına girmeye başlamıştır. Bu yönelim son yıllarda, özellikle de TRT Kanunu'nda 2008 yılında gerçekleştirilen değişikliklerden sonra iyice belirgin hale gelmiştir.

TRT Kanunu'na göre, genel müdür RTÜK tarafından gösterilen adaylar arasından ve Bakanlar Kurulu tarafından seçilmektedir. TRT Yönetim Kurulu ise genel müdürün yanı sıra, genel müdür yardımcıları arasından bakanlar kurulu tarafından atanan 2 üye ile elektronik veya kitle iletişim araçları, hukuk, işletme, iktisat veya maliye, sanat veya kültür alanlarının her birinden birer kişi olmak üzere seçilen 4 üyeden oluşmaktadır. Bu 4 üye ise RTÜK tarafından teklif edilen 8 ismin arasından yine Bakanlar Kurulu kararı ile seçilmektedir. Başka bir ifadeyle TRT genel müdürü ve yönetim kurulu, hükümet tarafından doğrudan ve RTÜK'ün önerdiği adaylar arasından seçilerek atanan kimselerden oluşmaktadır.

TRT yönetimi gibi denetiminin de bağımsız olması gerektiğini ifade eden katılımcılar, TRT'nin hesap verebilirliği açısından Türkiye Büyük Millet Meclisi adına Sayıştay tarafından yapılan mali denetimin önemini vurgulamışlardır. Ancak halihazırda, Sayıştay denetimine ilişkin raporlar açıklanmadığı ve TBMM'ye sunulmadığı için, kamuoyu TRT'nin mali kaynaklarını nasıl kullandığı konusunda bilgi sahibi olunamamaktadır. Panelistler, Türkiye'de Sayıştay'ın son 1,5 yıldır "devre dışı" bırakılmasına dikkat çekmiş, Sayıştay raporlarının TBMM gündemine gelmesinin engellendiğini hatırlatmışlardır. Böylelikle panelistlerin ifadesiyle, "Sayıştay raporları parlamento gündemine gelmediği ve tartışılmadığı için TRT'nin denetlenmesiyle ilgili sonuçlar konusunda" bilgi sahibi olunamamaktadır.

Ek olarak, 2012 yılında yapılan bir yasal değişiklikle, "Sayıştay'ın kamu idarelerinin takdir yetkisini sınırlayacak veya ortadan kaldıracak şekilde rapor düzenleyemeyeceği, yapılan işlerin gerekliliğini, ekonomikliğini, etkililiğini, verimliliğini denetleyemeyeceği" hükmü getirilerek Sayıştay denetiminin iyice etkisizleştirildiği hatırlatılmış, böylece TRT'nin artık detaylı bir biçimde denetlenmesinin güçleştiği ifade edilmiştir.

Diğer yandan, TRT'de periyodik dönemlerde ofisleri ve harcamaları denetleyen teftiş kurulları aracılığıyla bir iç denetim gerçekleştirilmekle birlikte, bu denetimlerin raporları da kamu ile paylaşılmamakta, böylelikle kurumun idari ve mali işleyiş konusunda herhangi bir şeffaflık bulunmamaktadır.

Değerlendirme:

Bağımsız Değerlendirme:

- 1 Ülke göstergesi hiçbir yönüyle karşılamıyorsa
- 2 Ülke göstergesi çok az yönüyle karşılıyorsa
- 3 Ülke göstergesi bazı yönleriyle karşılıyorsa
- 4 Ülke göstergesi pek çok yönüyle karşılıyorsa
- 5 Ülke göstergesi bütün yönleriyle karşılıyorsa

Ortalama:

1.5

3.5 Yayın endüstrisinden maddi çıkarı olanların yanı sıra, kamu ve siyasi parti çalışanları da devlet/kamu yayın kuruluşunun denetleme organı üyeliğinden muaftır.

Bu gösterge, TRT'nin kendi içinde bağımsız bir denetleme kurulu olmadığı için tartışılmamıştır.

3.6 Devlet/kamu yayın kuruluşlarının editöryel bağımsızlığı yasayla güvence altına alınır ve uygulanır.

Analiz

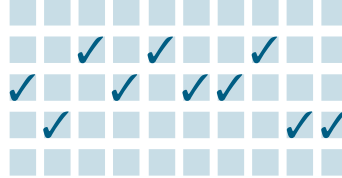
Katılımcılardan bazıları, yasada mevcut haliyle TRT genel müdürünün istifa etmediği sürece "görevden alınamaması kuralının" ve mali bağımsızlığın sağlanmış olmasının önemli olduğunu ifade ederek, bunun "TRT'de editöryel bağımsızlığın güvence altına alındığının göstergesi" olarak yorumlanabileceğine dikkat çekmişlerdir (Gösterge 3.7'ye bakınız). Ancak TRT genel müdürünün atamayla göreve gelmesinin, bizzat "editöryel bağımsızlığı tehlikeye sokacak bir yöntem olduğuna," hükümetlerin kendi yaklaşımlarını benimseyecek nitelikte adaylar arasından bu göreve atamalar yaptığına dikkat çeken katılımcılar da olmuştur.

Örnek olarak da RTÜK'ün, son 10 yılda iktidarın istemediği hiçbir kişiyi, genel müdür adayı olarak Bakanlar Kurulu'na sunulan 3 kişilik aday listesine koymamış olması; bizzat bakanlar kurulu tarafından atanan TRT genel müdürünün, hükümetin beklentilerine cevap vermediği için istifaya zorlanması verilmiştir. Bu görüşte olanlar, siyasal iktidarın TRT yönetiminin belirlenmesindeki rolü nedeniyle, uygulamada TRT'nin editöryel konular da dahil, kurum içi işleyişle ilgili kararlarda bağımsız davranmasının mümkün olmadığını vurgulamışlardır.

Değerlendirme:

Bağımsız Değerlendirme:

- 1 Ülke göstergesi hiçbir yönüyle karşılamıyorsa
- 2 Ülke göstergesi çok az yönüyle karşılıyorsa
- 3 Ülke göstergesi bazı yönleriyle karşılıyorsa
- 4 Ülke göstergesi pek çok yönüyle karşılıyorsa
- 5 Ülke göstergesi bütün yönleriyle karşılıyorsa

Ortalama:

3.0

3.7 Devlet/kamu yayın kuruluşları, ticari baskıdan ve bütçe dolayımıyla yapılan keyfi müdahalelerden kendini yeterince koruyacak şekilde finanse edilir.

Analiz

2012 yılı bütçe rakamlarına göre, TRT gelirlerinin % 45'ini (662.200.000 TL-235 Milyon Euro) elektrik üzerinden alınan paylar oluşturur. Bir defaya mahsus olmak üzere bütün alıcı cihazların fiyatına yansıtılan bandrol vergisinin TRT gelirleri içindeki oranı % 36'dır (545.900.000 TL-194 Milyon Euro). Buna karşılık reklam, sponsorluk ve barter gelirleri, tüm gelirler içinde % 6 oranında (91.200.000 TL-32 Milyon Euro) gerçekleşmiştir. Diğer gelirler ise bazı ürün satışları ve faiz gelirleri ile sağlanmakta, bunlar toplam gelirin % 13'ünü oluşturmaktadır.

Bu rakamlar mevcut yasal çerçevede içerisinde TRT'nin bütçe açısından hükümete bağlı olmadığını ve mali bağımsızlığa sahip olduğunu göstermektedir.

Panelistler, TRT'nin sahibi olan yurttaşlar tarafından finanse edilen bu mali işleyiş modelinin, kurumun özerkliği ve kamuya sorumluluk açısından önemli olduğuna işaret etmişlerdir. Ancak elektrik faturalarından TRT için yapılan kesintiler ile televizyon radyo cihazları üzerine eklenen bandrol ücretlerini belirleme yetkisinin bakanlar kuruluna verilmiş olmasına dikkat çekerek, bunun TRT'nin mali özerkliği üzerinde bir tehdit oluşturabileceğini de eklemiştir.

Değerlendirme:

Bağımsız Değerlendirme:

Ortalama:

5.0

3.8 Devlet/kamu yayın kuruluşu bütün ilgi alanlarına hitap eden farklı programlar yayınlar.

Analiz

Bu gösterge ile ilgili olarak katılımcılar, TRT'nin yayıncılık politikasını, kurumun yayıncılık üzerindeki tekelinin de facto olarak sonlandığı 1990 yılına kadar süren dönem ile 2002 yılında AKP'nin iktidara gelmesiyle başlayan dönem olmak üzere başlıca iki dönem halinde karşılaştırmışlardır.

Kuruluşundan özel televizyonculuğun başladığı 1990 yılına kadar geçen sürede TRT, "ulusal kimlik ve kültürün" tarif edilmesi, kültürün "arşivlenmesi" çerçevesinde bir yayın politikası izlemiştir. Bu noktaya değinen bir katılımcı, "TRT olmasaydı bu ülkede herhangi bir radyoda klasik Türk müziği ve Batı müziği duyamazdınız," yorumunda bulunarak, TRT'nin modernleşme açısından kültürel bir misyon yerine getirdiğini dile getirmiştir. Aynı katılımcı, ayrıca, TRT'nin klasik Türk müziği ve halk müziğinin arşivlenmesi ve yayılması için gösterdiği titiz yayıncılığı da önemli saydığını eklemiştir.

TRT'nin başlangıç yıllarındaki "modernleştirici" veya "Batılılaşmacı" olarak tarif edilebilecek yayın anlayışı, 1980'lerin sonundan itibaren değişime uğramaya başlamıştır. Bu değişimde, 1990'lı yıllardan itibaren göreve gelen iktidarların, TRT'yi kendi kültürel politikalarına paralel biçimde şekillendirmeye çalışmaları önemli bir rol oynamış, bu durum son iktidar döneminde daha da belirginleşmiştir. Örneğin, haberlerde, çocuk programlarında, din ve aktüalite programlarındaki değişime bakıldığında görülebileceği gibi, TRT yayınlarının içeriği, giderek daha fazla muhafazakâr dünya görüşü çerçevesinde şekillendirilmektedir.

TRT için bir kültür sanat programında bir süre metin yazarı olarak çalışmış bir katılımcı, klasik Batı müziği, bale, plastik sanatlar vb. konuları ele alan bir programı hazırlarken, bir süre sonra "bizden birilerini çıkarın" yönünde uyarılar almaya başladıklarını, program sunucusunun askılı elbise giyemediğini veya nü resim yapan ressamların eserlerini programda konu edemediklerini ifade ederek,

3.9 Devlet/kamu yayın kuruluşu haber ve güncel haber programlarında farklı görüş ve fikirleri yansıtan dengeli ve adil yayın yapar.

Analiz

TRT genel olarak, toplumun bütün kesimlerini hedefleyen ve temsil eden dengeli ve adil bir kamu yayıncılığı yapmak konusunda başarısız kalmaktadır.

Katılımcılar TRT yayınlarındaki kadın aleyhine ayrımcılığa örnek olarak, TRT-Diyabet kanalında yayınlanmaya başlayacak olan bir programa katılacak uzman aranırken, Türk Mühendis ve Mimarlar Odaları Birliği (TMMOB) Gıda Mühendisleri Odası'ndan kadın değil de erkek bir gıda mühendisi talebinde bulunulmasını vermişlerdir. Verilen örnekte, ilgili meslek odası TRT'ye gönderdiği cevapta "istenilenin ayrımcı bir talep olduğunu ve programa katılmayacaklarını" belirterek bu talebin gerekçelerini sormuş, TRT Genel Müdürlüğü ise bunu "TRT'nin sağlık, mühendislik, günlük yaşam gibi konularda erkek konuklara; psikoloji, çocuk, sanat, yemek, el becerileri, evlilik gibi konularda ise kadın konuklara ağırlık verdiği" şeklinde cevaplamıştır. Katılımcılar, bunun TRT'nin yayın politikalarının muhafazakârlaşmasına bir örnek olarak düşünülebileceğini ifade etmişlerdir.

Değerlendirme:

Bağımsız Değerlendirme:

1	Ülke göstergesi hiçbir yönüyle karşılamıyorsa	✓ ✓ ✓
2	Ülke göstergesi çok az yönüyle karşılıyorsa	✓ ✓ ✓ ✓
3	Ülke göstergesi bazı yönleriyle karşılıyorsa	
4	Ülke göstergesi pek çok yönüyle karşılıyorsa	
5	Ülke göstergesi bütün yönleriyle karşılıyorsa	

Ortalama:

1.4

3.10 Devlet/kamu hizmeti veren yayın kuruluşları ekonomik olarak maliyetini karşılayabileceği oranda farklı ve yaratıcı yerel içerik sunar.

Analiz

TRT'nin televizyon ve radyo kanallarında yayınlanan programların büyük çoğunluğu yerli yapım niteliği taşımaktadır.

Bununla birlikte TRT, geçmiş dönemlerde program üretiminde ağırlığı “iç yapımlara” verirken, bu durum özellikle son 5 yıldır “dış yapımlar” lehine değişmeye başlamıştır. Bugün artık TRT 1 televizyon kanalının yayın içeriğinin % 90'a yakını, kurum dışı prodüksiyon şirketleri tarafından sağlanmaktadır. Panelistlere göre bu durum TRT yayınlarının farklı ve yaratıcı içeriklere kavuşmasını sağlamak gibi bir sonuç yaratmamış, tam tersine bu dış yapım bağımlılığı, çalışılan prodüksiyon firmalarının niteliğinden ötürü program çeşitliliği yerine tekdüzelige neden olmuştur.

Değerlendirme:

Bağımsız Değerlendirme:

1	Ülke göstergesi hiçbir yönüyle karşılamıyorsa	■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■
2	Ülke göstergesi çok az yönüyle karşılıyorsa	✓ ✓ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■
3	Ülke göstergesi bazı yönleriyle karşılıyorsa	■ ■ ■ ✓ ■ ■ ■ ■ ✓ ✓ ✓ ✓
4	Ülke göstergesi pek çok yönüyle karşılıyorsa	■ ■ ■ ■ ✓ ✓ ✓ ■ ■ ■ ■ ■
5	Ülke göstergesi bütün yönleriyle karşılıyorsa	■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■

Ortalama:

3.1

3. BÖLÜM için genel ortalama:

2.7

4. BÖLÜM:

Basın ileri düzeyde meslek ilkelerini uygular.

4.1 Medya, kamuoyundan gelen şikâyetleri değerlendiren özdenetim organları tarafından dayatılan yasalarla tanımlanmamış meslek standartlarına uyar.

Analiz

ITürkiye’de “okur temsilciliği” olarak adlandırılan ombudsmanlık yazılı basında 1999 yılından beri bulunmaktadır. Ombudsmanlık uygulaması, Türkiye medyasında ilk kez Yavuz Baydar’ın aldığı görevle *Milliyet* gazetesinde başlamıştır. Türkiye’de halen *Milliyet*, *Hürriyet*, *Cumhuriyet* ve *Sabah* gazetelerinde bulunan okur temsilcileri kendi misyonlarını okuyucu ile gazete yönetimi arasında bir “köprü kurmak” olarak tanımlamaktadır. Kamu hizmeti yayıncılığını temsil eden TRT ile ticari radyo ve televizyon kuruluşlarında ise çoğu zaman gelen izleyici şikâyetlerini, eleştirilerini, taleplerini ve görüşlerini ilgili birimlere iletmekten ibaret bir görev yapan “izleyici temsilcileri” bulunmaktadır.

Türkiye’deki okur temsilcileriyle ilgili bir araştırma yapan medya uzmanı bir panelist, “ombudsmanların gazetecilik ilkelerini dayatan değil, çok basit hataları kontrol eden biri olarak” kaldıklarını; “sistemi eleştiremeyecek, ilkeleri tartışmayacak” şekilde görev yaptıklarını; ayrıca, “bağımsız” olmadıklarını ifade etmiştir. Daha önce *Milliyet*’te ombudsmanlık sayfasının hazırlanmasına katkıda bulunmuş bir editör, ombudsmanların genellikle fazla suya sabuna dokunmadan “konuların etrafında dolaştıklarını” ifade etmiştir.

Ombudsmanlık kurumunun etkin bir şekilde işlememesinin nedenlerinden biri olarak, bu görevi yapanlara kurum içinde gösterilen, “sen kim oluyorsun da yazdıklarına karşıyorsun” türünden “olumsuz tavırlar” gösterilmiştir. Böylelikle, bizzat haberciler ombudsmana “direnmekte” ve haber merkezlerinde ombudsmanın öneri ve eleştirilerini reddeden veya “ciddiye almayan” bir yaklaşım hâkim hale gelmektedir. Bunun bir diğer nedeni de özdenetim mekanizmasını işletecek olan ombudsmanların gazete sahibinden maaş alması ve ombudsmanın yaptırım gücüne sahip olmamasıdır.

Panelistler, ombudsman sisteminin işlememesinin meslek ilkelerini kayıtlayan belgelerin olmamasından değil, bu ilkelere uygun yayıncılık yapılmamasından ve medya kuruluşlarının “siyasetin çok içinde” olmalarından kaynaklandığı konusunda görüş birliği içinde olmuşlardır.

Türkiye’de ayrıca basın etik açılardan kendi kendisini kontrol etmesini sağlamak üzere Basın Konseyi kurulmuştur. Basın Konseyi’nin üyeleri arasında çoğu Doğan Medya Grubu’ndan olmak üzere 7 gazetenin temsilcisi bulunmaktadır. Panelistler ağır etik ihlaller karşısında bile bir-iki cümlelik kınamada bulunan Basın Konseyi’nin sektörde herhangi bir ağırlığının olmadığını belirtmişlerdir.

Değerlendirme:

Bağımsız Değerlendirme:

1	Ülke göstergesi hiçbir yönüyle karşılamıyorsa	□ □ □ ✓ □ □ □ □ □ ✓ ✓
2	Ülke göstergesi çok az yönüyle karşılıyorsa	✓ ✓ □ □ ✓ ✓ □ □ ✓ ✓ □ □
3	Ülke göstergesi bazı yönleriyle karşılıyorsa	□ □ □ □ □ □ □ ✓ □ □ □ □
4	Ülke göstergesi pek çok yönüyle karşılıyorsa	□ □ □ □ □ □ □ □ □ □ □ □
5	Ülke göstergesi bütün yönleriyle karşılıyorsa	□ □ □ □ □ □ □ □ □ □ □ □

Ortalama:

1.8

4.2 Habercilik normları doğruluk ve tarafsızlık ilkelerini barındırır.

Analiz

Türkiye'deki genel politik iklim ile medya yapısı, gazetecilik mesleğinin icra edilmesi açısından uygun koşullar sağlamamaktadır.

Panelde, Türkiye'deki gazeteci profilinin "az paraya çok çalıştırılan" ve sömürülmesi daha kolay olduğu için de genç yaş grubundan seçilen kişilerden oluştuğu vurgulanmıştır. Ana akım veya alternatif medyada muhabir düzeyinde alınan maaşların birbirinden çok farklı olmaması (800-1500 TL arası, 285-535 Euro arası) ve düşük ücrete rağmen gazetecilerin "iş bulmakta yaşayacakları zorlukları düşünerek baskılara dayandıkları" ifade edilmiştir. Gezi Parkı eylemleri döneminde çalıştığı gazeteden istifa eden bir gazeteci, o süreçte "Gerçekten dayanmadığım için istifa ettim," derken, meslek hayatları boyunca sınanan, iş kaybetmekten korkan muhabirlerin, koşullar izin verdiğinde bile bazı haberleri "sivrilmemek" adına yapmadıklarını eklemiştir.

Türkiye'de gazetecilerin profesyonellik anlayışı, haberciliği çalıştıkları gazetenin ideolojisinden bağımsız olarak icra edilebilecek bir meslek olarak görmelerine neden olmaktadır. *Akşam* gazetesine Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu (TMSF) tarafından el konmadan önce atılan manşetler ile sonrasında atılan manşetlerin ve haberlerin zitlığına dikkat çeken deneyimli bir gazeteci, bu durumu, "Kadro değişmediği halde, TMSF gazeteyle el koymadan öncekiyle el konduktan sonraki gazete birbirinden 180 derece farklıydı; yani aynı kadroya bambaşka bir gazete yaptırılmayı başardılar," şeklinde açıklamıştır.

Katılımcıların dikkat çektiği bir başka nokta da özellikle gazetelerde çalışan kadroların, eskilerin işlerini kaybetmesiyle yenilenmiş ve çok değişmiş olmasıdır. Bu duruma özellikle "havuz medyası" olarak tabir edilen medya gruplarında

rastlanmakta, daha önce profesyonel camia tarafından tanınmayan gazetecilerin havuz medyasında çalışmaya başladığı, buralarda gazetecilik kimliklerinden çok, politik kimlikleriyle kendilerine yer buldukları ifade edilmektedir. Bu kadrolaşmanın, TRT'de de yaşandığına dikkat çekilmiştir. Bir katılımcı, artık TRT haber merkezlerinde AKP iktidarından önce çalışmaya başlamış habercilerin kalmadığını, eski kadroların ya yeni kadrolarla değiştirildiğini, ya kızağa alındığını ya da emekli olmak durumunda bırakıldıklarını söylemiştir.

Gezi Parkı eylemleri döneminde, ana akım medyanın direniş haber yapmamak biçimindeki tavrı ile ilgili olarak ise katılımcılardan biri, muhabirlerin haber yapmak istediklerini ve yaptıklarını, ancak editörler tarafından ya bunlara izin verilmediğini ya da haberlerin kullanılmadığını ifade ederken; bir başka gazeteci bu eylemler sırasında Taksim'de ve sokaklarda yeteri kadar muhabir ve foto muhabiri olduğunu, ancak bunların habercilik yapmadıklarını, bir tür "gittim, gördüm, yazdım" şeklinde kendilerini "psikolojik olarak rahatlatıklarını" belirtmiştir. Aynı katılımcıya göre, gazetecilerin yaptıkları haberler editörlerin sansürüne takılıp da yayınlanmadığında tepkilerini, "Ben profesyonel gazeteciyim, maaş alıyorum, gider başka yerde çalışırım," şeklinde açıklıyor, profesyonelliği "sığılacak bir liman" olarak gördüklerini eklemiştir. Gezi Parkı eylemleri döneminde ana akım bir gazetede çalışan bir katılımcı, gazetenin internet sitesi arşivindeki haberlerin sonradan değiştirilip içinde "direniş" sözü geçen haberlerin arşivden kaldırıldığını fark ettiğini söyleyerek, "muhabirlerin ve editörlerin çok sağlam politik ve etik duruşları" olmadığı takdirde, "önerilerine gelen dayatmaları hayatın, mesleğin cilvesi" gibi karşılama eğiliminde olmalarına dikkat çekmiştir.

Türkiye'de siyasi gündemi son 5 yıldır meşgul eden "Ergenekon" ve "Balyoz" gibi özellikle üst düzey askeri komutanların hükümete karşı darbe hazırlıkları içinde olduklarına ilişkin iddialar üzerine kurulu davaların mahkeme sürecinde yapılan haberciliği ele alan katılımcılar, bu süreçte bazı gazetelerin bu davalarda "ürettiler delilleri gerçekmiş gibi göstererek" okuyucuları "yanılttığını" ifade etmişlerdir. Hukukçu bir uzman panelist, bu davalar döneminde ne kadarı gerçek, ne kadarı "icat edilmiş" olduğu araştırılmadan kullanılan ve haber konusu yapılan "belgeler" sayesinde "masumiyet karinesi" ihlal edilerek kamuoyunun gözünde davalılara "hüküm" giydirildiğine dikkat çekmiştir. Başka bir katılımcı, söz konusu dönemde bazı gazetelere "çantalarla gelen bilgilerden üretilen haberlerin daha sonra suça dönüştüğünü, mahkeme dosyalarına girdiğini" ve bu yöntemle basının doğrudan siyasal iktidar tarafından "ideolojik olarak kullanıldığını" düşündüğünü ifade etmiştir.

Habercilikte yapılan etik ihlallere bir diğer örnek olarak, siyasal iktidar yanlısı gazetelerde en aşırı formlarıyla karşılaşılan "fabrikasyon/kurgu" haberler ile "nefret söylemi içeren başlıklar/haberler" gösterilmiştir. "Kurgu" habere, 2013 yılı ilkbaharında başlayan Gezi Parkı eylemlerini takip eden günlerde, CNN International editörü Christiane Amanpour ile yapılan "hayali" röportaj örnek olarak verilmiştir. Ayrıca aynı konuda Noam Chomsky ile yapılan röportajda bu muhalif aydına hiç söylemediği şeylerin söylenmesi, sonra da bunun "İngilizce çevirinin mealen" yapıldığı şeklinde bir açıklamayla düzeltilmeye çalışılması

örneği de verilmiştir. Gazeteci katılımcılar, bu tür fabrikasyon haberlere çok sık rastlandığı için, içinde örneğin “kadına yönelik ayrımcılık taşıyan, kadın hakları ihlalleri yapan haberlerin artık neredeyse ikinci planda kaldığını” belirtmişlerdir. Ayrıca, açıkça yapılan “ideolojik manipülasyon” ve bunu sağlamak üzere siyasal iktidar tarafından yapılan doğrudan müdahaleler yüzünden, “habercilik etiğinin bile tartışılmaz hale geldiğini” eklemişlerdir.

Değerlendirme:

Bağımsız Değerlendirme:

1	Ülke göstergeyi hiçbir yönüyle karşılamıyorsa	☐	☒	☒	☒	☒	☐	☒	☒	☒	☒
2	Ülke göstergeyi çok az yönüyle karşılıyorsa	☒	☐	☐	☐	☐	☐	☒	☐	☐	☐
3	Ülke göstergeyi bazı yönleriyle karşılıyorsa	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
4	Ülke göstergeyi pek çok yönüyle karşılıyorsa	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
5	Ülke göstergeyi bütün yönleriyle karşılıyorsa	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Ortalama:

1.2

4.3 Basın ekonomik, kültürel, yerel ve araştırma içeren hikâyeler dahil olmak üzere etkinlikler, sorunlar ve kültürlerin hepsine yer verir.

Analiz

İnternet medyası, haberlerin daha detaylı ve derinlemesine bir şekilde ele alınabilmesine olanak sağlamaktadır. Gazeteciler yerel ve farklı olan, araştırmacı gazetecilik ürünü haberlerin medyada yer almasının çoğu zaman kolay olmadığına işaret etmişlerdir. Bu noktada, öncelikle editör seviyesinde karşılaşılan müdahaleler dile getirilmiş, daha sonra havuz medyasında aynı başlıkla çıkan yedi gazete örnek verilerek, bir reklam şirketince verilen bir “editöryel talimat”ı uygular gibi çıkan bu manşetlerin “tepeden” empoze edilen bir tür “tekseslilik” oluşturduğunun altı çizilmiştir. Türkiye’de son dönemde gündemin fazlaca “politize” olduğunu ifade eden gazeteciler, haberlerin politika ağırlıklı yapılmak durumunda kaldığını, böylelikle diğer konulara çok fazla değinilemediğini, bunun da haberlerdeki çeşitliliği azalttığını eklemişlerdir. Özellikle mali sorunlarla yüz yüze bulunan küçük gazetelerin genellikle kültür-sanat sayfalarını azaltmayı ya da kaldırmayı tercih ettikleri, bunun haberlerdeki çeşitliliği azaltan bir başka unsur olduğu ifade edilmiştir. İstanbul dışında Anadolu’da meydana gelen olayların genellikle felaket, suç veya kazalar söz konusu olduğunda haber olduğuna dikkat çekilmiştir.

Bu gösterge konusunda son nokta olarak katılımcılar, çevre konusunda kamuoyunda artan farkındalığın yardımıyla artık çevre konularındaki yerel mücadelelerin haber yapılabilmesini, olumlu bir gelişme saymışlardır.

Değerlendirme:

Bağımsız Değerlendirme:

1	Ülke göstergesi hiçbir yönüyle karşılamıyorsa	☐	☐	☒	☐	☒	☐	☒	☐	☒
2	Ülke göstergesi çok az yönüyle karşılyorsa	☒	☒	☐	☒	☐	☒	☒	☒	☐
3	Ülke göstergesi bazı yönleriyle karşılyorsa	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
4	Ülke göstergesi pek çok yönüyle karşılyorsa	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
5	Ülke göstergesi bütün yönleriyle karşılyorsa	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Ortalama:

1.6

4.4 Medya kuruluşları kökene, sosyal sınıfa, cinsiyete/ toplumsal cinsiyete, inanca ve yaşa bakmaksızın fırsat eşitliğini destekler.

Analiz

Türkiye’de ana akım medyanın kendi iç organizasyon yapılarında, sınıfsal, etnik, toplumsal cinsiyet temelli toplumsal çeşitliliğin yansıtılmadığı, yazılı olmayan örtük ve “adı konmamış” biçimde işleyen bir mekanizma sayesinde “sosyal olarak kabul görmüş şablonlara” uygun bir toplumsal çeşitliliğin verildiği ifade edilmiştir. Buna göre, kadınlar, etnik ve diğer türden azınlıklar için hâlâ cam tavanın varlığından söz edilebilmektedir.

Medya kurumlarında cinsiyete bağlı ayrımcılık açısından en önemli sorunun, medya kurumlarında “yönetimde köşeleri tutmuş” olan erkeklerin “kadınların yükselmesini istemeyen” tavırlarından kaynaklandığı belirtilmiştir. Panelistler son yıllarda kadın örgütlerinin çabalarıyla belli bazı kazanımlar elde edildiğini ancak editöryel süreçte “habere son noktayı verecek kadın gözünün” olmadığını ifade etmişlerdir. Panelistler, muhabir düzeyinde kadın-erkek eşitliği olsa da editöryel kadrolarda kadın sayısının hâlâ az olmasının haber üretimindeki cinsiyetçi bakış açısı ve söylemlerin kırılmasını yavaşlattığı görüşünü paylaşmaktadır. Gazetelerde haber sayfalarının erkekler için emanet edildiğini ama örneğin eşcinsel bir yazardan ancak eğlence, magazin, popüler kültür alanına giren konularda, kadınların da benzer şekilde siyaset dışı konularda yazmasının beklendiğini belirtmiştir.

Yaş da medyada çalışanlar açısından toplumsal cinsiyet temelli fırsat eşitsizliği yaratan bir başka ölçüt olarak dile getirilmiştir. Özellikle televizyon dünyasında, daha genç kadın spikerlerin tercih edildiği ama yine de bu spikerlerin ana haber bülteni sunmak yerine, ara bültenlerde yer aldıkları; buna karşılık erkek sunucuların yaşlarına bakılmaksızın ekran yüzü olmaya devam ettikleri örnek olarak verilmiştir. Ana akım medyada çalışanların Kürt veya Alevi kimliklerini ön plana çıkarmadan var oldukları gözleminde bulunan bir gazeteci, "Belki de vardılar ama bilmiyoruz, herkes beyaz Türk'e çevrilmiyor ama kimliğinden arındırılıyor, nötrleştiriliyor," biçiminde bir yorumda bulunmuştur. Ana akım kurumlarda, türbanlı gazeteci de bulunmadığı tespiti üzerine, katılımcılar, türbanlı gazetecilerin veya gazeteci olmak isteyen stajyerlerin ana akım gazetelere zaten başvurmadığı yolunda görüş belirtmişlerdir.

Katılımcılardan biri bu durumu, özellikle Kürt ve Alevi gazetecilerin ana akım medyada yeterince bulunmamasını, "artık her türlü azınlık grubunun kendini ifade edeceği bir medyasının olmasına" bağlamıştır. Eski dönemlerde işe giremeye çekincesiyle Kürt kimliğini ön plana çıkarmadan iş görüşmelerine gittiğini ifade eden bir katılımcı ise, TRT'de iş ararken Kürt olduğunu saklamak zorunda kaldığını, şivesi "bozuk" sayıldığı için 5-6 sene ekranda haber sunmasına izin verilmediğini ama artık bu durumun, özellikle Kanal 6'nın kurulmasıyla Kürtler lehine değiştiğini eklemiştir.

Fırsat eşitliği açısından bir diğer sorunlu husus olarak, kadın ve erkek gazeteciler arasında görülen ücret farkı ve kadınların sosyal güvencelerinin erkeklere göre daha az olması dillendirilmiştir. Ayrıca buna karşılık bir katılımcı "olumlu ayrımcılığa" örnek vermiş, ana akım medya haberciliğine alternatif nitelikli, hak odaklı habercilik yapan Bianet Bağımsız İletişim Ağı'nın haberci ve idari kadrosunu oluştururken, kadın ve/veya Kürtçe bilen adaylara öncelik verdiğini eklemiştir. Bianet'te çalışan gazetecilerin yarısından fazlası kadınlardan oluşmaktadır. Ayrıca *Hürriyet* gazetesinde kadın köşe yazarları için bir kota uygulanmaktadır.

Değerlendirme:

Bağımsız Değerlendirme:

1	Ülke göstergesi hiçbir yönüyle karşılamıyorsa	☐	☒	☒	☒	☒	☒	☒	☒	☒	☒	☒	☒	☒	☒	☒	☒	☒	☒
2	Ülke göstergesi çok az yönüyle karşılıyorsa	☒	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
3	Ülke göstergesi bazı yönleriyle karşılıyorsa	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
4	Ülke göstergesi pek çok yönüyle karşılıyorsa	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
5	Ülke göstergesi bütün yönleriyle karşılıyorsa	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Ortalama:

1.2

4.5 Gazeteciler ve editörler otosansür uygulamazlar.

Analiz

Katılımcılar daha önceki ilgili göstergeler tartışılırken olduğu gibi, gazetecilerin iş kaybetme korkusunun belirli bir eleştirel politik duruş sahibi olmayıp, editöryel müdahaleleri mesleğin profesyonel işleyişinin doğal gereği olarak görmek biçimindeki tavırlarının otosansüre yol açtığını dile getirmişlerdir. Ayrıca son dönemlerde medya kuruluşlarında “hükümet temsilcisi” gibi işe alınan yönetici niteliğindeki yenilenmiş kadrolar ile siyasal iktidarın doğrudan veya dolaylı müdahalelerinin, Türkiye’de basın ve ifade özgürlüğüne getirilen kısıtlamalar nedeniyle zaten köklü bir geçmişi bulunan otosansürün daha da artmasına yol açtığını dile getirmişlerdir.

Değerlendirme:

Bağımsız Değerlendirme:

1	Ülke göstergesi hiçbir yönüyle karşılamıyorsa	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
2	Ülke göstergesi çok az yönüyle karşılıyorsa																			
3	Ülke göstergesi bazı yönleriyle karşılıyorsa																			
4	Ülke göstergesi pek çok yönüyle karşılıyorsa																			
5	Ülke göstergesi bütün yönleriyle karşılıyorsa																			

Ortalama:

1.1

4.6 Kurumsallaşmış ana akım medya sahipleri editöryel bağımsızlığa müdahale etmezler.

Analiz

Daha önceki göstergelerde ele alındığı gibi (Bkz. Gösterge 2.3) Türkiye’de medya kuruluşlarının çıkarlarıyla editöryel seçimler bazen birbirine karışmaktadır ve katılımcılar burada, editöryel bağımsızlığa yapılan müdahaleleri tartışmıştır. Türkiye’de özellikle ana akım medya söz konusu olunca çapraz mülkiyet ilişkilerinin yarattığı sorunlar; genel yayın yönetmenlerinin artık hükümeti kızdırmamak, patronlarını zor duruma sokarak işsiz kalmamak vb. nedenlerle habercilik reflekslerini yitirmeleri; siyasetçilerden gelen direkt baskıların medyada editöryel bağımsızlığı sona erdirmiş olması örneklerinin üstünde durulmuştur.

Katılımcılar arasında bulunan ve ana akım medyada çalışmış deneyimli bir gazeteci, medya sahiplerinin editöryel bağımsızlığa müdahalelerinin son

yıllara özgü bir durum olmadığını ifade ederek, medyanın mülkiyet yapısındaki yoğunlaşmanın 1980'lerin sonlarından itibaren artmış olmasına ve bunun daha o zamandan başlayarak müdahaleler doğurduğuna dikkat çekmiştir. Katılımcı verdiği örnekte, 2000'li yılların başında Karadeniz otoyolu inşaatını bir haber dosyası haline getirerek derinlemesine incelemenin editörler tarafından kabul görmediğini, çünkü pek çok büyük inşaat şirketinin otoyolun inşaatı için açılan ihalenin bir parçası olduğunu ifade ederek, "Türkiye'de inşaat sektörünün karşısında durmanın" çok zor olduğunu belirtmiştir. Bu gösterge tartışılırken dile getirilen bir başka sorun da rolü medya patronuyla gazeteci arasında aracı olarak, haberlerin nasıl verileceğini müzakere ederek haberlerin belli filtreleri aşmasını, böylelikle "köşeleri yumuşatılarak" da olsa yayınlanmasını sağlamak olan genel yayın yönetmenlerinin yaklaşımlarının 1980'lerin sonundan itibaren değişime uğraması olmuştur. Günümüzde medya şirketi sahiplerinin editöryel kararlara yaptığı müdahalenin arttığı, hatta hükümete yakın medya kuruluşlarında bazı durumlarda editöryel ekibin belirlenmesine yetkililerin müdahale edebildiği dile getirilmiştir. Eskiden gazeteciyi savunan genel yayın yönetmenlerinin yerini, şimdi "patron temsilcisi gibi" davrananların aldığı, böylelikle gazetecilik refleksleri "ikinci plana düşen" genel yayın yönetmenlerinin çoğalmasıyla gazetecilerin, "en büyük sansürü" kendi kendilerine uygulamaya başladıkları ifade edilmiştir. Son olarak, TRT'de son dönemde editöryel bağımsızlığa yapılan müdahalenin, doğrudan kadroları değiştirmek yöntemiyle gerçekleştiği, dışarıdan "sözleşmeli" olarak alınan personel ile bütün haber merkezi çalışanlarının değiştirildiği eklenmiştir.

Değerlendirme:

Bağımsız Değerlendirme:

1	Ülke göstergesi hiçbir yönüyle karşılamıyorsa	☐	☐	☒	☒	☒	☐	☒	☒	☒	☒
2	Ülke göstergesi çok az yönüyle karşılıyorsa	☒	☒	☐	☐	☐	☐	☒	☐	☐	☐
3	Ülke göstergesi bazı yönleriyle karşılıyorsa	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
4	Ülke göstergesi pek çok yönüyle karşılıyorsa	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
5	Ülke göstergesi bütün yönleriyle karşılıyorsa	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Ortalama:

1.3

4.7 Gazeteciler ve medya kuruluşları güvenilirdirler ve yozlaşmamışlardır.

Analiz

Medyada 1990'lı yıllarda başlayıp 2000'lere kadar devam eden bir yozlaşma dönemi yaşanmıştır. Gazetecilerin bir marka, bir takım veya bir mekânla ilgili beğeni ve düşüncelerini açıkça yazmaları için hediyelerle ödüllendirildikleri bu

dönemin gazeteciliği “tarafatar gazeteciliği” veya “marka gazeteciliği” olarak tarif edilmektedir. Özellikle teknoloji firmaları tarafından gazetecilere veya sayfa editörlerine yeni ürünlerin haber dolayısıyla tanıtımının yapılması için cep telefonu vb. gibi teknolojik araçlar hediye edildiği, çoğu gazetecinin de bunları sorgulamadan kabul ettikleri belirtilmiş, ancak son 1-2 yıldır bu konuda bir azalma görüldüğü de eklenmiştir. Bu uygulamalar çok göze battığı için, günümüzde “yüksek hediye” döneminin artık bittiğine işaret edilse de hâlâ şirketlerin hediye göndermeyi sürdürdüklerine, sadece bunu daha az dikkat çekici yöntemlerle yapmaya devam ettiklerine dair kuşkular dile getirilmiştir.

Değerlendirme:

Bağımsız Değerlendirme:

1	Ülke göstergesi hiçbir yönüyle karşılamıyorsa	✓ ✓
2	Ülke göstergesi çok az yönüyle karşılıyorsa	✓ ✓ ✓ ✓ ✓ ✓ ✓ ✓
3	Ülke göstergesi bazı yönleriyle karşılıyorsa	
4	Ülke göstergesi pek çok yönüyle karşılıyorsa	
5	Ülke göstergesi bütün yönleriyle karşılıyorsa	

Ortalama:

1.6

4.8 Gazetecilerin ve diğer medya çalışanlarının maaşları ve genel çalışma koşulları makul seviyededir.

Analiz

Türkiye’de medya çalışanlarının ücret ve çalışma koşulları arasında büyük farklar bulunmaktadır. Genel yayın yönetmenlerinin ayda 45.000 TL’ye (15.000 Euro) yakın ücret aldığı bir ortamda, muhabirlerin giriş ücretleri aylık 800-1200 TL (280-420 Euro) arasında değişmekte, yeni başlayan muhabirler çoğunlukla ilk bir yıl kadrosuz veya sigortasız çalıştırılmaktadır. Ücret politikasının daha iyi anlaşılabilmesi adına, İstanbul’da 2+1 dairelerin kirası en az 850 TL, 3+1 dairelerin fiyatı da ortalama 1400 TL’den başlamaktadır. Uzun saatler çalışan gazetecilerin, mesleğe yeni başladıkları ilk sene çoğunlukla geçici eleman statüsünde ve sosyal güvence olmadan çalıştırıldıkları, serbest çalışan gazetecilerin de aynı şekilde güvencesiz çalıştıkları belirtilmiştir.

Katılımcılar, “havuz medyası” olarak anılan yerlerde gazetecilik yapan “yıldız” gazetecilerin aylık 100.000 TL’ye (35.000 Euro) kadar geliri olabildiğini ama bunun için de kendilerinden televizyon programı, köşe yazarlığı gibi “paket” bir performans beklendiğini ifade etmiştir. Katılımcılar ayrıcalıklı konumdaki bir diğer gazeteci grubuna da sayıca hayli fazla olan, yüksek maaşlı, özel şoförlü vb. köşe

yazarlarını örnek göstermiştir. Buna karşılık, Evrensel, Birgün veya Cumhuriyet gibi nispeten tirajları düşük muhalif gazetelerde çalışanların, sendikanın yaptığı toplu sözleşmeler sonucu ücretleri düşük olmasına karşın, kendilerine sosyal güvence gibi haklar sağlandığı ifade edilmiştir.

Değerlendirme:

Bağımsız Değerlendirme:

1	Ülke göstergesi hiçbir yönüyle karşılamıyorsa	☐	☐	☒	☒	☒	☒	☐	☐	☒	☒
2	Ülke göstergesi çok az yönüyle karşılıyorsa	☐	☒	☐	☐	☐	☐	☒	☒	☐	☐
3	Ülke göstergesi bazı yönleriyle karşılıyorsa	☒	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
4	Ülke göstergesi pek çok yönüyle karşılıyorsa	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
5	Ülke göstergesi bütün yönleriyle karşılıyorsa	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Ortalama:

1.5

4.9 Medya çalışanları mesleki yeterlilik programlarının yanı sıra mesleki becerilerini de geliştirebilecekleri eğitim olanaklarına erişebilir.

Analiz

Katılımcılar, Türkiye’de ana akım medyada çalışan habercilerin büyük çoğunluğunun, kendilerine ücretsiz olarak sunulduğu durumlarda bile meslek içi eğitim, seminer benzeri mesleki gelişim kurs ve programlarına gitmeyi tercih etmediklerini, “ana akım medyadaki gazetecilerin meslek içi eğitime çok kapalı” olduğu konusunda görüş birliğinde olmuşlardır. Buna örnek olarak da Bianet, International Press Institute, Gazeteciler Cemiyeti gibi kurumların ulusal veya uluslararası kuruluşlarla işbirliği yaparak düzenledikleri eğitimlere katılım oranının çok düşük olmasını göstermişlerdir. Bir katılımcı, Gazeteciler Cemiyeti’nin gazetecilerin çalışma koşullarından kaynaklanan engelleri aşabilmesini sağlamak üzere, geleneksel eğitim yöntemlerinin dışında çıkıp BBC işbirliğiyle çevrimiçi ulaşılabilir eğitim malzemeleri sağlayarak gerçekleştirdiği programlara bile yeterli katılımın olmadığı tespitinde bulunmuştur. Buna karşılık, yerel gazetecilerin, ana akımdan gelen gazetecilerin rağbet etmedikleri, gerekli görmedikleri mesleki eğitime çok açık oldukları bir farklılık olarak dillendirilmiştir.

Bir diğer katılımcı ise, kendi bünyesinde Eğitim Dairesi Başkanlığı bulunan TRT’de meslek içi eğitimlere katılımın hem zorunlu, hem de başarılı olduğunu dile getirmiştir.

Katılımcılar ayrıca iletişim fakültelerinden mezun olup medya kuruluşlarına staja giden ya da çalışmaya başlayan öğrenci ya da mezunların, “entelektüel birikim anlamında” çok geride bulduklarını, Türkçeyi iyi kullanamadıkları gibi ekonomi, edebiyat, sanat vb. farklı konularda da çok donanımsız olduklarını ifade etmiştir. Bu arada, ayrıca üniversite öğrencileri arasında artık gazetecilik okumanın cazibesinin kalmadığını; mesleğin uğradığı itibar kaybının, iş güvencesinin olmamasının, uzun çalışma saatleri ile az ücret politikası gibi olumsuz koşulların bunda en büyük etken olduğunu eklemiştir.

Değerlendirme:

Bağımsız Değerlendirme:

Ortalama:

3.0

4.10 Gazeteciler ve diğer basın çalışanları sendikalar ve/veya meslek örgütlerinde örgütlenirler.

Analiz

Türkiye’de “Basın, Yayın ve Gazetecilik” işkolunda çalışan sayısı Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı’nın 2014 Temmuz istatistiklerine göre 95.442 kişidir. Bunların yaklaşık 60 bin kadarının matbaa dışı alanlarda ve içerik üretiminde bulunan medya çalışanları olduğu tahmin edilmektedir. Sendikallığın bu derece az gözlemlenmesinin birkaç sebebi bulunmaktadır. Katılımcılar, özellikle 1990’ların ortasından itibaren Türkiye’de medyada yaşanan neo-liberal dönüşüme dikkat çekerek, bu dönemlerde ufak ücret artışlarıyla sendikasızlaşmanın özendirildiğini; “gazetecinin genetiği değiştirilerek, yeni gazeteci rol modelleri yaratıldığını,” “yanımdaki meslektaşım işten atılırsa acaba yerine ben geçebilir miyim?” diye düşünmeye başlayan gazeteciler arasında dayanışmanın azaldığını belirtmiştir.

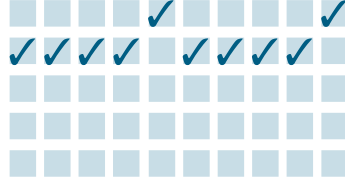
Ana akım medyada çalışan bir gazeteci, mesleğe ilk başladığında birkaç sendika toplantısına katıldığını, bunun editörleri açısından sorun oluşturduğunu fark edince, o tarihten sonra tekrar sendikalı olmaya cesaret edemediğini söylemiştir. Bir başka gazeteci, bir gazetecinin sendikaya üye olmasının, bir avukatın baroya üye olması kadar doğal karşılanacak bir durum olması gerektiği halde, Türkiye’de

sendikalı olmanın, “aşırı uç illegal bir örgüte mensup olmak gibi” karşılandığını ifade etmiştir. Türkiye’de özellikle Gezi Parkı eylemleri sonrasında meslek örgütlerine üyelik konusunda bir artış yaşanmaya başlandığı, “5N1K1Sendika” kampanyasıyla üç ayda üye sayısında % 25 artış olduğu, yönetimin yaş ortalamasının 30'lara düştüğü ve kadın temsiline % 50'nin üstüne çıktığı belirtilmiştir.

Değerlendirme:

Bağımsız Değerlendirme:

- 1 Ülke göstergesi hiçbir yönüyle karşılamıyorsa
- 2 Ülke göstergesi çok az yönüyle karşılıyorsa
- 3 Ülke göstergesi bazı yönleriyle karşılıyorsa
- 4 Ülke göstergesi pek çok yönüyle karşılıyorsa
- 5 Ülke göstergesi bütün yönleriyle karşılıyorsa

Ortalama:

1.8

4. BÖLÜM için genel ortalama:

1.6

Tüm bölümler için genel ortalama:

2.1

ÖNERİLER

PUBLICATION DEGREE DOCU- QUESTI
 THIRD FREEDOM ANSWERS MENTS LEGISLA- PUBLIC
 DOCU- PRESS INTERVIEWS TION QUESTIONS FREEDO
 LEGISLA- MEDIA EFFICIENCY LAWS PUBLICA- MEDIA
 QUESTIONS HONESTY ACCESS TION FREEDOM HONEST
 PUBLICA- BOOKS TRANSLA- ANSWERS PRESS BOOKS
 FREEDOM TION TRUTH POINT INTERVIEWS TION T
 RS PRESS OF VIEWS INFOR- MEDIA EFFI- OF VIE
 VIEWS MATION COMMUNI- CIENCY HONESTY MATION
 EFFI- CATION CONSTITU- ACCESS BOOKS CATION
 Y HONESTY TION TELEVISION TRANSLATION TION T
 S BOOKS BROADCAST RADIO TRUTH POINT OF TION T
 LATION SATELLITE NEWS VIEWS INFORMA- BROADCAST
 POINT OF PAPER MAGAZINES TION COMMUNICA- SATELL
 INFORMA- REPORTS THIRD TION CONSTITU- PAPER
 COMMUNICA- DEGREE DOCUMENTS TION TELEVI- REPORT
 CONSTITU- LEGISLATION SION BROADCAST DEGREE
 TELEV- QUESTIONS LAWS RADIO SATELLITE LEGISL
 BROADCAST PUBLICATION NEWS PAPER MAGAZINES RE- PUBLIC
 SATELLITE FREEDOM ANSWERS PORTS THIRD FREEDO
 PAPER PRESS INTERVIEWS MEDIA EFFICIENCY PRESS
 NES RE- MEDIA EFFICIENCY DEGREE DOCU- MEDIA
 THIRD

İfade özgürlüğünün korunması ve desteklenmesi

Yeni bir anayasa hazırlanmalı ve ilgili mevzuat oluşturulmalıdır.

- Yeni anayasa ifade özgürlüğünün korunmasını, desteklenmesini güvence altına alarak, uygulamada keyfi değişikliklere imkân vermeyecek biçimde bu hakları açık ve net olarak ifade etmelidir. Bu tür hakların kısıtlanmasına ancak demokratik toplumlarda görülen meşru sebepler varsa izin verilmelidir.
- Türk Medeni Kanunu ile Türk Ceza Kanunu gibi kanunlar dahil olmak üzere, diğer yasalarda bulunan ifade özgürlüğünü engelleyen maddelerin, ilgili yasal düzenlemelerin uygulayıcılarının yorumu doğrultusunda istenmeyen sonuçlar doğurmasını engelleyecek şekilde yeniden düzenlenmesi gereklidir. Ayrıca ifade özgürlüğünü engelleyen bir başka mevzuat olarak Terörle Mücadele Kanunu'nun da tamamen kaldırılması gündeme getirilmelidir.

İfade özgürlüğünün önemine dair tüm toplum bazında farkındalık yaratılmalıdır.

- Gazeteciler, Türkiye'de ifade özgürlüğünün sadece gazeteciler değil herkes için sorun teşkil ettiğinin ve her türlü vatandaşın bu sorundan mustarip olduğunun farkına varmalıdır.
- Gazetecilerin, tüm yurttaşların ifade özgürlüğünü kullanabilmesinde oynadığı önemli rolün tüm kesimler tarafından kavranabilmesi için sivil toplum kuruluşlarının da yardımıyla farkındalık yaratılması gerekmektedir.

Yasaların yapım sürecine aktif ve örgütlü katılım güvence altına alınmalıdır.

- Her kesimden yurttaşın, yasaların yapım sürecine anlamlı ve örgütlü biçimde katılması sağlanmalı, yasa koyucular yasalar tartışma halindeyken yapılan önerileri ve yorumları dikkate almalıdır.
- Gazeteciler medya ile ilgili yasal mevzuatın hazırlanmasında aktif rol oynamalıdır.

Toplumun tüm kesimleri, internetin mecra olarak ademerkeziyetçi yapısından ve olanaklarından yararlanmalıdır.

- İnternetin hem şirketlerin hem de devlet aygıtının hegemonya ve baskısından korunması, özgürlükçü bir yapıya sahip olmasının sağlanması gerekmektedir.

- Dijital platformda yer alan yurttaş gazeteciliğinin bağımsızlığını koruyacak yeni ekonomik modellerin geliştirilmesi gereklidir.
- Kişisel verilerin korunmasına dair kanun tasarısının çıkması gerekmektedir.

Medyada bağımsızlık ve çeşitlilik

Medyanın mevcut sahiplik yapısının yol açtığı sorunların bertaraf edilebilmesi, medya kurumlarının siyasi erkle bağlarının kesilmesi için (siyasi ve ekonomik düzenleme yapabilecek) kanunlar çıkarılmalıdır.

- Medya şirketlerinin, medya dışı yatırımlardan finansal ve yapısal olarak bağımsız olması, kamu ihaleleri vb. süreçlere katılımının yasaklanması, sınırlandırılması, en azından kurallarının çok net olması gerekmektedir.
- Medyanın mevcut sahiplik yapısına alternatif yeni finansal model yaratılmalıdır.
- Anadolu Ajansı'nın (AA) servis ettiği haberler bağımsız olmalıdır.

İletişim özgürlüğünü sağlayacak internet erişiminin bir insan hakkı olduğu kabul edilmelidir.

- İnternet erişiminin ucuzlaması ve dezavantajlı gruplar için daha kolay erişilebilir olması; internet servisleri ile araçlarına uygulanan vergilerin azaltılması gerekir.
- Ücretsiz yazılım sağlanması için bir mekanizma oluşturulmalıdır.

Yayıncılığın düzenlenmesi için kanunlar

Televizyon yayıncılığını düzenleyen mevzuat gözden geçirilmeli ve düzenlenmelidir.

- Radyo Televizyon Üst Kurulu'nun (RTÜK) bağımsız bir yapıya dönüştürülmesi gerekmektedir. Siyasi partilerin etkisi azaltılmalı, bunların temsilcilerinden oluşan yapı yerine, iletişim fakülteleri, meslek örgütleri gibi kurumlardan da temsilciler içermesi, daha özgürlükçü bir yapıya sahip olması sağlanmalıdır.
- Yayıncılık sektörü için kamuya hesap verebilir ve bağımsız lisans ve denetleme kurullarının oluşturulması, şeffaflık içinde kamuya hesap verebilir olarak çalışmalarını yapmaları gerekmektedir.
- Türkiye Radyo Televizyon Kurumu'nun (TRT) finansal ve editöryel bağımsızlığının kanunlarla korunması; kamu yayıncılığının gerektirdiği görevi yerine getirerek toplumun tüm kesimlerine ve çeşitli topluluklara

hitap eden yayın yapabilmenin yasal güvenceye kavuşturulması gerekmektedir.

- Topluluk medyası kurulmasına izin verilmelidir.

Medyada profesyonel ölçütler

Otosansürün engellenmesi için özdenetim mekanizmalarının güçlendirilmesi, okuyucu katılımının artırılması gerekmektedir

- Ombudsmanlık kurumunun bağımsızlaştırılması ve yaygınlaştırılması gereklidir.
- Ombudsmanların çalıştıkları kurumdan bağımsız olmaları gereklidir.
- Medya izleme/gözlem merkezlerinin kurulması ve bağımsız olarak fonlanması gereklidir.

Hak odaklı habercilik anlayışının geliştirilmesi gereklidir.

- Hak odaklı medya kuruluşları bağımsız fonlarla desteklenmelidir.
- Gazeteciler sivil haklara dair kanunların oluşturulmasının ve uygulanmasının takipçisi olmalıdır.

Gazetecilerin ve habercilerin çalışma şartları iyileştirilmelidir.

- Editöryel bağımsızlığın koşullarından biri olan ve medyada çalışanlarla işverenler arasındaki ilişkileri düzenleyen 212 sayılı yasa mutlaka uygulanmalıdır.
- Çalışma koşulları ve ücret politikaları, gazetecileri dışarıdan gelecek hediye vb. yoluyla baskı veya etkilere karşı koruyacak şekilde düzenlenmelidir.

Gazeteciler becerilerini geliştirmeleri yönünde maddi/manevi desteklenmelidir.

- Gazetecilerin mesleğe başladıktan sonra meslek içi eğitimlere katılımı ve bu eğitimleri tamamlamaları, ücretlerde yapılacak artış gibi pozitif yöntemlerle daha çekici hale getirilmelidir.
- Mahkeme ve dava takibi, Türkçe yazım kuralları gibi çeşitli temel konularda eğitim ve gelişim teşvik edilmelidir.
- Gazeteciler sendikalara veya profesyonel kurumlara üye olmaya yöreklendirilmelidir.

Panelistler:

Nihan Güneli

Avukat

Banu Güveren

İnsan hakları aktivisti, avukat

Haluk Kalafat

Online medya editörü

Mustafa Kuleli

TV gazetecisi, sendikacı

N.N.

Gazeteci

Zeynep Özarslan

Sivil toplum (enformatik alanında) aktivisti, akademisyen

Çağrı Sarı

Gazeteci (yazılı basın)

Ömür Şahin Keyif

Kadın hakları aktivisti, gazeteci

Aslı Tunç

Akademisyen

Recep Yaşar

Devlet yayın organında gazeteci

Panel buluşması İstanbul, Türkiye’de 6-7 Haziran 2014 tarihinde gerçekleşmiştir.

Moderatör:

Sevda Alankuş / Prof. Dr.

Kadir Has Üniversitesi/ İletişim Fakültesi Dekanı

Raportör:

Eylem Yanardağoğlu / Yrd. Doç.

Kadir Has Üniversitesi / İletişim Fakültesi Dekan Yardımcısı

Medya Barometresi Danışmanı:

Hendrik Bussiek

FES Türkiye Yardımcı Temsilcisi:

Alexander Geiger

FES Proje Koordinatörü:

İlke Gökdemir

FES Organizasyon:

Banu Güven

Friedrich-Ebert-Stiftung Derneği
 Türkiye Temsilciliği - İstanbul
 Cihannüma Mah. Mehmet Ali Bey Sk.
 No:12 D:5 34353 Beşiktaş / İstanbul
 T + 90 212 310 82 37
 F +90 212 258 70 91
 E-mail: contact@festr.org
 Websitesi: www.festr.org

